

Aivan kuin liukuporta olisivat pysähtyneet

Agendaraportti Suomen
kieli-ilmastosta 2023

Aivan kuin liukuportaat olisivat pysähtyneet

Vähemmän vastustusta, vähemmän tukea, mutta
enemmän välinpitämättömyyttä ja ylimielisyyttä

Ajatushautomo Agenda 2023

ISBN 978-952-7273-41-8

Kääntäjä: Merja Laaksonen

Graafinen suunnittelu ja taitto: Linnéa Sjöholm

Kuvitus kuvat: Sebastian Dahlström

Kjell Herberts
Agenda

Sisällysluettelo

- 7 Kirjoittajasta**
- 8 Esipuhe – Ted Urho**
- 11 Johdanto – liukuportaat jälleen kerran metaforana**
  - 13 Aineisto ja menetelmät
- 14 Ruotsin kielen asema ja kieli-ilmapiiri**
- 22 Ruotsinkieliset palvelut**
  - 30 Englanti – ”ensimmäinen toinen kotimainen”
  - 31 Ruotsinkielisellä pitää olla paljon aikaa
  - 34 Katkeavat kieliketjut
  - 36 ”Förlossning muuttui synnytykseksi”
- 40 Ruotsinkieliset palvelut uusilla hyvinvointialueilla?**
- 50 ”På älskat modersmål” – Modersmålets sång, häirintää ja syrjintää, mutta myös onnea ja ylpeyttä**
- 64 Pitkän tähtäimen kielisuunnittelua – miten liukuportaat saadaan liikkeelle?**
- 67 Poliittiset puolueet ja ruotsin kieli**
- 74 Päätelmä**
- 76 Kommentti – Corinna Tammenmaa**

Kirjoittajasta

Kjell Herberts (1951) on sosiologi ja on toiminut tutkijana Åbo Akademin yliopistossa Vaasassa. Hänen on erikoistunut kieleen ja vähemmistökysymyksiin, lähinnä suomenruotsalaisesta näkökulmasta. Herberts on vastannut lukuisista tutkimuksista ja haastatteluista, mukaan lukien suomenruotsalainen mielipidebarometri Språkbarometern ja Agendan edellinen Suomen kieli-ilmastoa koskeva raportti vuodelta 2019.

Kuva: Linus Lindholm

Esipuhe

Representaatiolla on merkitystä – siksi valitsen ruotsin pikakassalla.

Yksi yhteiskunnan digitalisoinnin eduista on, että kaikki on mitattavissa. Meidän ruotsinkielisten pitäisi nykyistä suuremmassa määrin hyödyntää tätä mahdollisuutta. Kyse ei ole aina itsemme pitämisestä esillä, vaan toisinaan myös pienet valinnat riittävät, kuten ruotsin kielen valitseminen ruoka-kaupan pikakassalla.

Olen itse asiassa alkanut toimia näin kaikkialla, missä se on mahdollista; tankatessa, pysäköintiautomaatilla, verkkosivuilla, puhelinpalveluissa sekä viranomaisten puhelinsovelluksissa. Enkä ilmeisestikään ole ainoa, joka toimii näin:

Yli puolet tähän tutkimukseen vastanneista kertoi valitsevansa ruotsin kielen automaatteja käyttäessään.

Samanaikaisesti monet kuitenkin kertovat, ettei Ruotsin lipun valinta verkkosivuilla tai puhelinpalveluissa aina ole erityisen tehokasta: linkit katkeilevat, käännökset ovat huonoja ja jonotusajat pidempiä. Me kaksikieliset valitsemme helposti Suomen lipun, saamme asiamme hoidettua ja palaamme arkeemme. Toimintatapamme on kuitenkin paradoksaalinen, koska käytöksellämme viestitämme, ettei ruotsinkielistä versiointia tai palvelua tarvita, koska niin harvat käyttävät sitä.

Kuva: Sofia Jern

Sosiologi **Kjell Herberts** vertasi analyysissään vuonna 2019 suomenruotsalaisten tilannetta kulkemiseen väärään suuntaan liukuportaissa: vaikeaa, raskasta ja haasteellista. Nyt tilanne on toinen, liukuportaat eivät kulje enää väärään suuntaan vaan ne ovat pysähtyneet. Niissä kulkeminen on edelleen ajoittain raskasta, mutta ei haasteellista. Yhdessä me voimme pienillä, yksilöllisillä toimenpiteillä saada liukuportaat jälleen liikkeelle ja kulkemaan oikeaan suuntaan.

Helsinki 4. maaliskuuta 2023

Ted Urho
Toiminnanjohtaja
Ajatushautomo Agenda

Johdanto – liukuportaat jälleen kerran metaforana

Katalonialainen monikielisyysasiantuntija **Miquel Strubell** on verrannut aktiivista kielipolitiikkaa kulkemiseen liukuportaissa väärään suuntaan. Vähemmistökielisenä ei saa koskaan asettua aloilleen, levätä, vaan on kuljettava ripeästi ja väsymättä vastavirtaan.

Aula Researchin Ajatushautomo Agendan tehtäväksiannosta 2018–2019 tekemä selvitys suomenruotsalaisten käsityksistä kieli-ilmapiiristä vahvisti pitkälti Strubellin metaforan. Kieli-ilmapiiri koettiin juuri tuolloin melko kireäksi ja monet suomenruotsalaiset tunsivat itsensä ”vastarannankiiskiksi” tai kokivat, että heidän oli päivittäin ”taisteltava tuulimyllyjä vastaan” voidakseen elää elämäänsä julkisessa tilassa ruotsiksi. Raportti sai siksi jossain määrin provokatiivisen otsikon ”Väärään suuntaan liukuportaissa” (Herberts, 2019).

Liukuportaat tulevat auttamatta jälleen mieleeni, kun nyt, neljä vuotta myöhemmin, saan vastaavaa kyselyaineistoa analysoitavakseni. Tosin suomenruotsalainen näyttää tällä hetkellä hengittävän hieman kevyemmin. Julkisen tahon vastustus ei ole nyt yhtä selkeästi ilmaistua kuin aiemmin. Ajoittain törmää toki myös epämieluisiin ennakkoluuloihin, kielteisiin asenteisiin ja ylimieliseen käytökseen, mutta tällöin on yleensä kyse yksittäisistä henkilöistä tai yhteyksistä, joissa toimijat edustavat ainoastaan itseään. He edustavat harvoin jotain järjestöä tai organisaatiota, mutta toki sellaistaakin sattuu.

Kaikki metaforat ontuvat. Nyt koen kuitenkin, että liukuportaat ovat pikemminkin pysähtyneet. Liukuportaat, jotka voisivat auttaa meitä eteenpäin, pääsemään tavoitteisiin, saamaan asiamme hoidettua, seisovat enemmän tai vähemmän liikkumattomina. Eteenpäin on päästävä omatoimisesti. Luottamus siihen, että yhteiskunta käytännön tasolla huolehtisi kielilain hengen ja linjausten noudattamisesta, jää useimmista vain hurskaaksi toiveeksi. Kielelliset palvelut eivät kehity. Monet viranomaiset junnaavat lähes paikoillaan. Hoitoketjuissa, kahdensuuntaisessa viestinnässä tai nykyisin kielikoodattujen palvelunumerojen käytössä ei aina ole mitään kielellistä johdonmukaisuutta. Viranomainen ei onnistu edes kotisivuja viestinnän apuvälineenä käyttäessään aina vastaamaan tavoitteisiin ja tyydyttämään kielelliset tarpeet johdonmukaisesti koko viestintäketjussa. Tässä raportissa on monia todisteita siitä, miten

usein ruotsinkielinen joutuu vaihtamaan kieltä ymmärtääkseen tai tullakseen ymmärretyksi.

Näin alkuun on kuitenkin todettava, että tässä tutkimuksessa ja raportissa on keskitytty tilanteisiin, joissa kielilaki ei toimi tyydyttävästi vähemmistön näkökulmasta tai tilanteisiin, joissa ympäristön asenteet jättävät paljon toivomisen varaa. Raportti on luonteeltaan ongelmalähtöinen ja siksi enemmänkin eräänlainen pamfletti kuin puolueeton tutkimusraportti, vaikka se perustuu vastaajien vastauksista ja kirjallisista kommentteista koottuihin tosiasioihin.

Myös ruotsinkielisten näkökulmasta enemmän tai vähemmän moitteettomasti toimivassa arjessa elävät kyselyyn vastanneet suomenruotsalaiset ovat keskittyneet vastauksissaan kieli-ilmapiiirissä paikallisella, alueellisella ja kansallisella tasolla tapahtuviin mahdollisiin muutoksiin, käytännössä huononnuksiin. Kaikki ne kerrat, jolloin valittamisen aiheutta ei ole ollut, eivät tietenkään saa näkyvyyttä tämänkaltaisessa tutkimuksessa.

Suomenruotsalaiset reagoivat, kuten kielivähemmistöt yleensä, herkästi ja hanakasti epäedullisiin muutoksiin kieliympäristössään. On pikemminkin niin, että täysin suomenkielisessä ja enemmistöltään suomenkielisessä ympäristössä elävät pyrkivät nostamaan esiin myönteisiä poikkeuksia, joita he ovat kohdanneet tai kohtaavat, useimmiten täysin odottamatta. Verrattain homogeenisessä ja vakaassa, täysin ruotsinkielisessä tai kielienemmistöltään ruotsinkielisessä ympäristössä elävät korostavat sitä vastoin päinvastaisia asioita, kuten odottamattomia ongelmia ja uusia kielteisiä asenteita.

Raportti päättyy yksittäisille viranomaisille ja päättäjille suunnattuun kehoitukseen kielisuunnittelun implementoinnista julkisesti verovaroidella rahoitettuun elämään. Mutta myös yritykset, joilla on erikielisiä asiakkaita hyötävät asiakkaille annettavasta selkeästä toimintatapakuvauksesta. Hyvä tahto riittää usein. Jotta liukuportaat kuitenkin todella palvelisivat kielivähemmistöä, koneisto on öljyttävä kielellisillä virikkeillä ja kannustimilla.

Vaihtelevuus on leimallista monikieliselle yhteiskunnalle. Väestöpohja on harvoin pitkällä aikavälillä muuttumaton. Kielellisten kohtaamisten luonne muuttuu, enemmistön ja vähemmistön välisessä yhteispelissä tapahtuu jatkuvasti suurempia ja pienempiä, usein tiedostamattomia säätöjä. Eilispäivän yhteiskunnassa toimineet kaavat ja säännöt ovat harvoin käytössä tai toimivia tänään. Muutostietoisuus ja kielisuunnittelun tarve astuvat tässä kuvaan.

Kaksikielisestä yhteiskunnasta on olemassa (ainakin) kaksi vallitsevaa väärinkäsitystä. Ensinnäkin: Kielitaito ei ole mikään nollasummapel. Jonkin kielen vahvistumisen ei tarvitse merkitä, että toisen kielen on heikennyttävä vastaavassa määrin. Englannin kielen ei tarvitse korvata maassamme ruotsin kieltä,

vaan englanti voi täydentää kotimaisia kieliä. Yhteiskunta voi halutessaan aivan samoin kuin yksilö tulla toimeen useammalla kielellä samanaikaisesti.

Toiseksi: Kaikkien palvelujen ei tarvitse kaksikielisessä ympäristössä toimia kahdella kielellä, vaikka se olisikin ihanteellista. Kaksi kieltä toimii kulttuurissa, joukkotiedotusvälineissä ja koulutuksessa rinnakkaisesti yksikielisissä yksiköissä. Kaksikieliset palvelut voidaan suunnitella myös tietyissä yksiköissä toimiviksi tai ohjata tiettyihin puhelinnumeroihin tai tietyille kotisivuille, joilla kaksikieliset palvelut taataan tai suunnitellaan siten, että kielitaitoisen henkilöstön kapasiteettia käytetään ja henkilökuntaa kannustetaan siten, että tätä resurssia käytetään optimaalisesti. Tämä edellyttää kuitenkin hyvää tahtoa ja rakentavaa kielisuunnittelua.

Aineisto ja menetelmät

Aula Research Oy suoritti kansalaistutkimuksen Ajatushautomon Agendan toimeksiannosta verkkokyselynä 24.11.–22.12.2022. Kyselyssä keskityttiin kokemuksiin ja mielipiteisiin ruotsin kielen asemasta nyky-Suomessa.

Otos koostui pääasiassa Helsingissä, Uudellamaalla, Varsinais-Suomessa ja ruotsinkielisellä Pohjanmaalla asuvista ruotsinkielisistä. Otos jakaantui siten, että kullakin alueella oli 150–300 vastaajaa. Analyysissa on analysoitu 976 vastaajan vastaukset. Otos oli alkujaan jonkin verran suurempi. Jotta raportin vertailukelpoisuus olisi mahdollisimman hyvä neljä vuotta sitten analysoidun kyselyaineiston kanssa, raportista kuitenkin karsittiin Ahvenanmaan lisäksi suoranaisesti Suomen ruotsinkielisten kohderyhmään kuulumattomat vastaajat.

Vastauksia kuvataan pääasiassa kuvioiden sekä avointen kommenttien muodossa. Kysymysten ja kysymysasettelun kiinnostavuus näkyy tuloksista selkeästi samoin kuin vastaavassa mittauksessa 2018–2019.

Lainaukset ovat tietenkin autenttisia, vaikkakin tiivistelmiä ja toisinaan kielellisesti hieman muokattuja sekä vapaasti suomennettuja suomenkielistä raporttia varten. Lainaukset edustavat vain pientä osaa kaikista avoimista kommentteista. Ne on kuitenkin valittu ja muokattu siten, että ne antavat hyvän läpileikkauksen vastauksista.

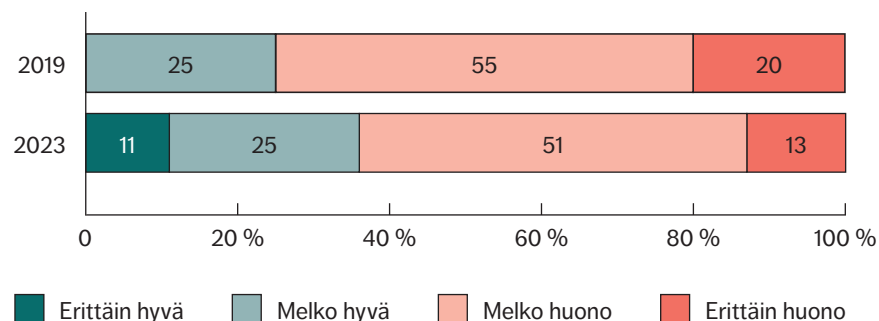
Jotta tulosten esittely olisi mahdollisimman lyhyt, selkeä ja ytimekäs, siihen on sisällytetty ainoastaan eri vastaajakategorioiden välisiä merkittäviä eroavuuksia osoittavat jakaumat. Sukupuoli, ikä, alue ja talouden kielikuuluvuus ovat yleisimmät, merkittäviä eroja synnyttävät taustamuuttujat, kun taas koulutus, kotipaikan kaupunkilaistumisaste ja tulot harvemmin aiheuttavat merkittäviä tai odottamattomia eroja.

Ruotsin kielen asema ja kieli-ilmapiiri

Tutkimuskutsussa kerrottiin alusta alkaen, että kyselyssä on kyse Suomen kieli-ilmapiiristä ja että tarkoitus oli kartoittaa kokemuksia ja mielipiteitä ruotsin kielen asemasta nyky-Suomessa. Tässä vaiheessa todennäköisesti osa mahdollisista vastaajista putoaa pois tutkimuksesta, ellei aihe kiinnosta. Kokemukset edellisestä ja muista vastaavista mittauksista sekä suomenruotsalaisesta barometrista (Institutet för samhällsforskning, Åbo Akademi) kielivät kuitenkin suhteellisen suuresta mielenkiinnosta näitä kysymyksiä kohtaan kaikissa suomenruotsalaisissa ikäryhmissä. Nuorten, 18–25-vuotiaiden saaminen vastaamaan yleisiin kyselyihin on kuitenkin jonkin verran työläämpää. Näin oli tälläkin kertaa, mutta koska otos on suuri, myös tämä ikäryhmä on tietenkin edustettuna. Viime mittauksessa vallitsi sama suuntaus. Siksi vastausten vertaileminen ei aiheuta mitään suurempia menetelmällisiä haasteita.

Ensimmäinen kysymys oli sama vuosina 2019 ja 2023: *Minkälainen ruotsin kielen asema on mielestäsi Suomessa tällä hetkellä?* Vastausvaihtoehdot annettiin skaalalla *erittäin hyvä ja melko hyvä – melko huono tai erittäin huono*. Viides vastausvaihtoehto: *En tiedä*, keräsi vain vähän kannatusta, joten se jätettiin pois alla olevasta kuviosta.

KUVIO 1.
Minkälainen ruotsin kielen asema on mielestäsi tällä hetkellä? 2019 ja 2023

Vaikka kysymys on yleinen ja kattava, se antaa hämmästyttävän selkeän vastauksen. Kolme neljästä suomenruotsalaisesta koki kieli-ilmapiirin kireäksi ja epäsuotuisaksi vuonna 2019. Peräti 75 prosenttia oli tuolloin sitä mieltä, että ruotsin kielen asema oli melko huono tai erittäin huono.

Neljä vuotta myöhemmin vajaan kaksi kolmesta eli 64 prosenttia piti ruotsin kielen asemaa huonona. Nämäkään eivät sinänsä ole mitään hyviä lukuja, mutta muutos on selkeä ja merkittävä. Ainoastaan 25 prosenttia piti ruotsin kielen asemaa hyvänä vuonna 2019. Nyt vastaava osuus oli noussut 36 prosenttiin.

Alueelliset erot ovat vähäisiä. Suuntaus on, että alueelliset erot ovat nyt pienempiä kuin neljä vuotta sitten. Koska tässä on kyse muutosten kokemisesta, käsitykset ovat melko samanlaisia, vaikka kielellinen arki vaihtelee.

Kotitalouden kieli näyttää olevan selittävä tekijä (kuvio 2). Täysin ruotsinkieliset taloudet olivat viimeksi maantieteellisestä alueesta riippumatta kaikkein kielteisimpiä. Se on sinänsä täysin ymmärrettävää, koska kielikynnyksissä näissä talouksissa on korkeampi ja tuntuvampi kuin kaksikielisissä talouksissa, joissa kielikynnys hyvin todennäköisesti on minimoitu. Voidaan olettaa, että suomen kielen taidot ovat rajalliset yksikielisesti ruotsinkielisissä talouksissa ja että yhteyspinnat suomen kieleen ovat rajoitetumpia. Yksikielisten talouksien vastaajat kokevat nyt ruotsin kielen aseman paremmaksi. Tätä mieltä ovat myös vastaajat kaksikielisissä talouksissa, joissa ruotsin kielen asema on hallitseva.

Tässä yhteydessä on mielenkiintoista todeta, että suomenkielisten tai suomenkielisenemmistöisten talouksien edustajat eivät olleet yhtä pessimistisiä kuin muut vuonna 2019. He ovat samaa mieltä nyt kuin neljä vuotta sitten. Enemmistön mielipiteitä ilmeisesti tulkitaan eri lailla Ruotsinkielisissä ympäristöissä kuin suomenkielisissä tai ympäristöissä, joissa enemmistön kieli on suomi.

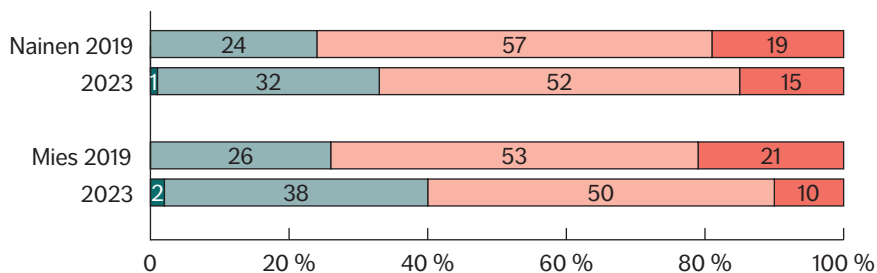
Miehet olivat vuonna 2019 pessimistisempiä kuin naiset. Vaikka kummankin sukupuolen mielipiteissä on tapahtunut muutoksia, naiset ovat nyt pessimistisempiä kuin miehet.

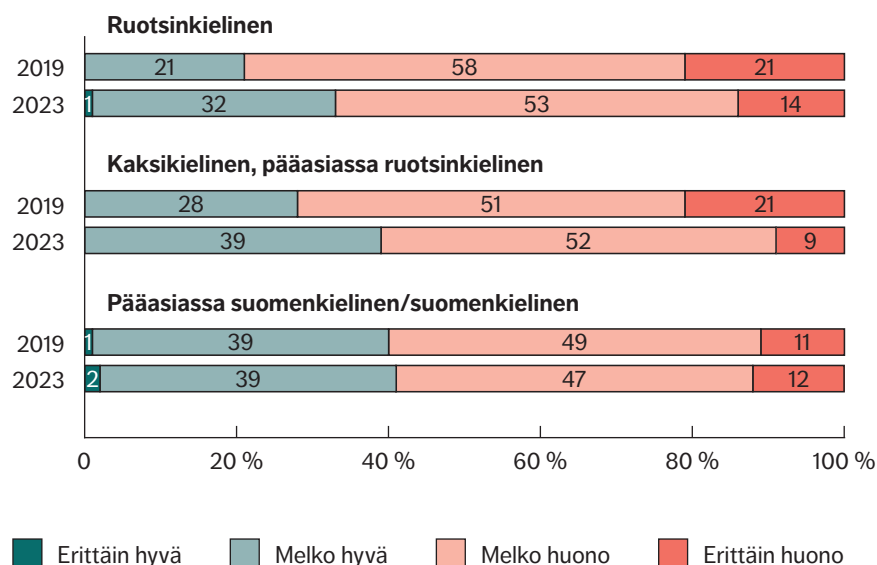
KUVIO 2.

Minkälainen ruotsin kielen asema on mielestäsi tällä hetkellä?

Vastaajan sukupuolen mukaan, 2019 ja 2023

Talouden kielen mukaan, 2019 ja 2023

Seuraavassa kysymyksessä oli suora poliittinen lataus, koska kysymys yhdistettiin istuvaan hallitukseen ja pääministeriin. Viimeksi kysymys kuului: *Miten ruotsin kielen asema on mielestäsi kehittynyt nykyisellä hallituskaudella **Juha Sipilän** toimiessa pääministerinä? Nyt ajankohtaisessa mittauksessa kysymys koski hallituskautta **Sanna Marinin** toimiessa pääministerinä.*

Vastaukset ilmenevät kuviosta 3, jossa pylväät ovat selkeästi vaihtaneet väriä mittauksen välillä. Sipilän hallituksen tapa hoitaa ruotsin kieleen liittyviä asioita saa selkeästi arvosanan hylätty. Peräti 46 prosenttia ilmoitti 2019, että ruotsin kielen asema on huonontunut hyvin paljon ja lisäksi 38 prosenttia ilmoitti sen huonontuneen jonkin verran eli 84 prosenttia vastaajista koki hallituksen selvästi epäonnistuneen. Kun lisäksi 15 prosenttia katsoi, ettei tilanne ollut huonontunut eikä parantunut, jäljelle ei jäänyt edes kourallista myönteisiä arvioita.

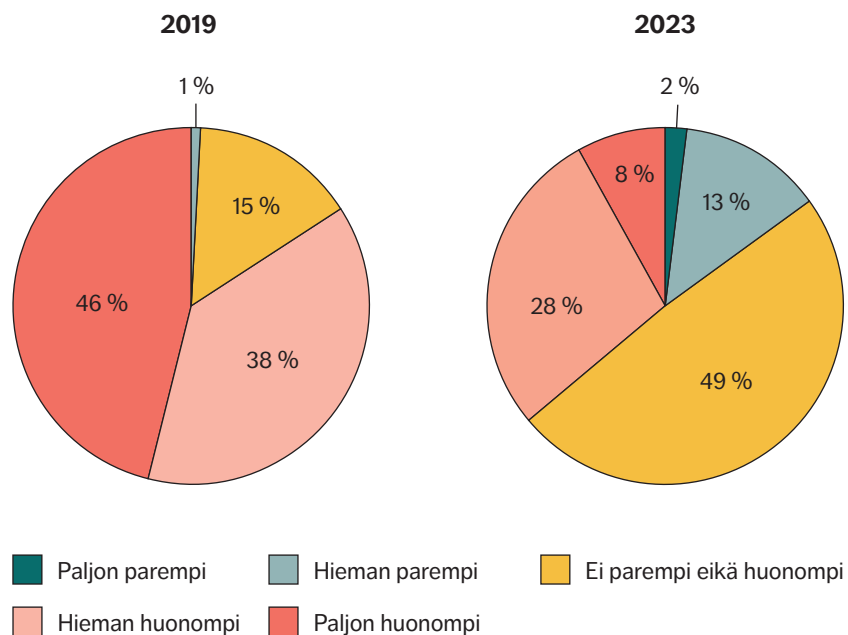
Vastausten värikartta on nyt Marinin hallitusta arvioitaessa täysin erilainen. Enemmän kuin yksi kolmesta (36 prosenttia) kokee, että kehitys on ollut huonompaan suuntaan, mutta lähes puolet ei näe mitään muutoksia tapahtuneen ja 15 prosenttia kokee tilanteen parantuneen.

Järisyttävistä muutoksista puhuminen on usein liioittelua, mutta kun muutoksia tutkii hallitusten kielipolitiikan ja sen kehittymisen valossa, muutos on merkittävä, ainakin tilastollisesti.

Tulokset näyttävät olevan Marinin hallitukselle eduksi, mutta ennen muuta etenkin Sipilän hallitukselle epäedullisia. Selitys löytyy tuolloin ajankohtaisesta kiistasta Vaasan keskussairaalan päivystyksestä, joka sai eräänlaisen symbolisen arvon koko ruotsinkielisen Suomen silmissä. Lisäksi kolme kaksikielistä käräjäoikeutta (Porvoo, Raasepori ja Kokkola) oltiin lakkauttamassa samanaikaisesti, kun ruotsinkielisen väestön oikeuksia valvovan Svenska Finlands folkting -yhteistyöelimen ja Ahvenanmaan maakunnan määrärahopäätöksissä oltiin säästölinjalla.

KUVIO 3.

Miten ruotsin kielen asema on mielestäsi kehittynyt nykyisellä hallituskaudella Juha Sipilän (2019), Sanna Marinin (2023) toimiessa pääministerinä.

Se, että RKP oli oppositiossa 36 vuoden katkeamattoman hallitustyöskentelyn jälkeen, vaikutti tietenkin harjoitettuun politiikkaan. Samalla se lisäsi antoi monille suomenruotsalaisille tunteen ulkopuolisuudesta paljon laajemminkin kuin RKP:n poliitikkojen riveissä.

Sipilän hallituksen passiivisesta tai kielteisestä kielipolitiikasta voi lukea lisää Ajatushautomo Agendan julkaisuista: **Anne Suominen**: *Sipilän hallitus ja ruotsin kieli* (2017), Anne Suominen: *Vargen kommer – men inte riktigt än!* (vapaa suomennos *Hukka perii, mutta ei aivan vielä*) sekä raportista *Suomen kieli-ilmapiiiristä: Väärään suuntaan liukuportaissa* (2019) ja **Henrik Stenbäckin** RKP:n neljästä oppositiovuodesta kirjoittamasta julkaisusta *Fyra år i opposition 2015–2019* (2022).

Tilanne koetaan nyt erilaiseksi, kun RKP on hallituksessa ja eduskunnassa on useita näkyviä ruotsin- ja kaksikielisiä poliitikkoja eri puolueissa. Pää-

ministeri itse, joka ei tietävästi käytä ruotsin kieltä julkisuudessa, saa kuitenkin jonkin verran suoraa arvostelua kyselyyn vastanneilta. Joitakin esimerkkejä:

Olen todella iloinen siitä, että lähes kaikki hallituksessa puhuvat hyvin ruotsia. Harmi vain, ettei pääministeri tee sitä, tai edes yritä! (Nainen, Varsinais-Suomi)

Pääministeri, joka ei puhu ruotsia pohjoismaisten kollegojensa kanssa tai pohjoismaisissa yhteyksissä, on Suomelle esikuva, joka ei lupaa hyvää ruotsin kielelle. (Mies, Uusimaa)

Vaikka puolet suomalaisista kehuu Sanna Marinia, minulle tuottaa vaikeuksia ylistää pääministeriä, joka ei puhu kieltäni. Opettele edes vähän ruotsia, Sanna! (Nainen, Uusimaa)

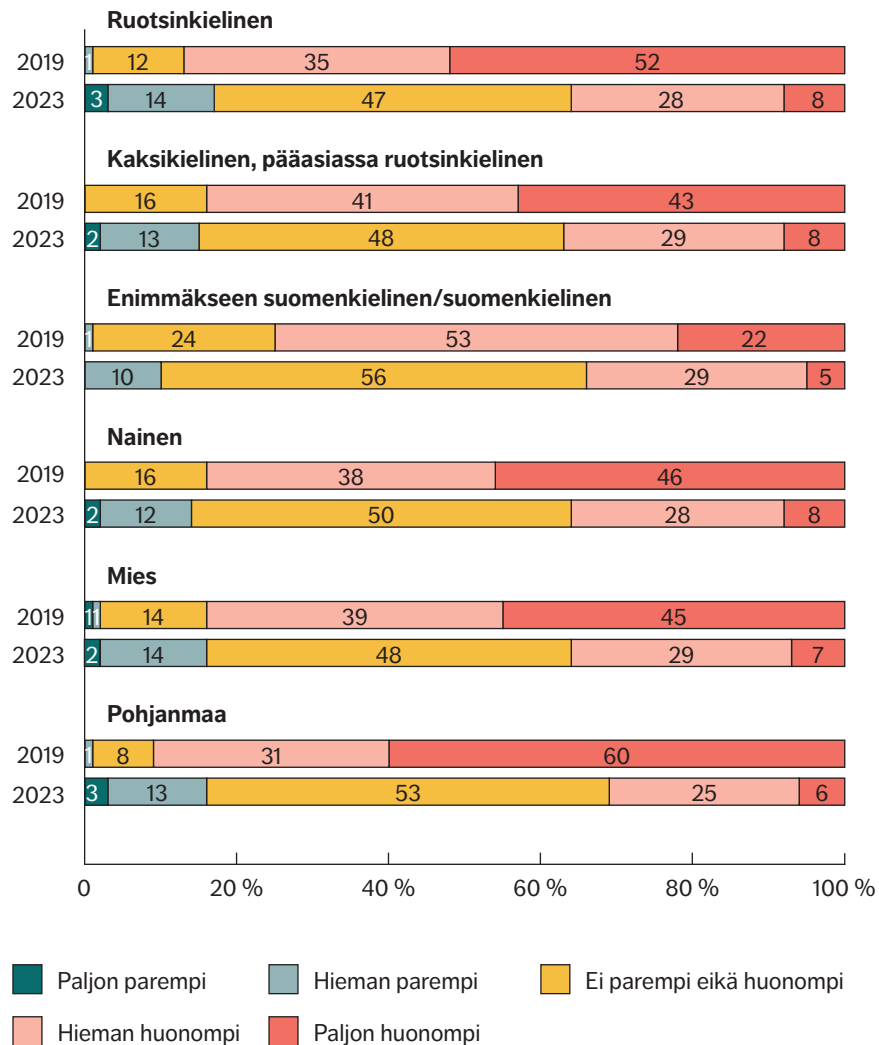
Useimmat ministerit osaavat ilmaista itseään ja puhuvat erittäin hyvää ruotsia, paitsi pääministeri, jolla näyttää olevan erittäin huono asenne ruotsin kieltä kohtaan. Hän olisi voinut lausua edes joitakin valikoituja tervehdyksiä Ruotsin ulkoministerin vieraillessa maassamme. Mielestäni tämä on noloa ja häpeällistä lahjakkaalta ihmiseltä ... miksi? (Nainen, Uusimaa)

Seuraava kuvio viestii vastaavasta muutoksesta verrattaessa Sipilän hallitusta Marinin hallitukseen ruotsin kielen aseman osalta. Muutokset ovat lähes identtisiä talouden kielisuhteista tai vastaajan sukupuolesta riippumatta.

Suurin hallituksen kielipolitiikkaa koskeva mielipidemuutos on nähtävissä Pohjanmaalla, jossa Sipilän hallitus sai ennätyskellisen suuren pohjanoteerauksen, ja jossa Marinin hallituksen saamat luvut ovat täysin erivärisiä. Selkeä selitys tälle löytyy Vaasan keskussairaalaista käydystä kamppailusta ja kansan kovaäänisestä mielipiteestä piittaamattomasta Sipilän hallituksen tiukasta linjasta.

KUVIO 4.

Miten ruotsin kielen asema on mielestäsi kehittynyt nykyisellä hallituskaudella Juha Sipilän (2019), Sanna Marinin (2023) toimii pääministerinä?

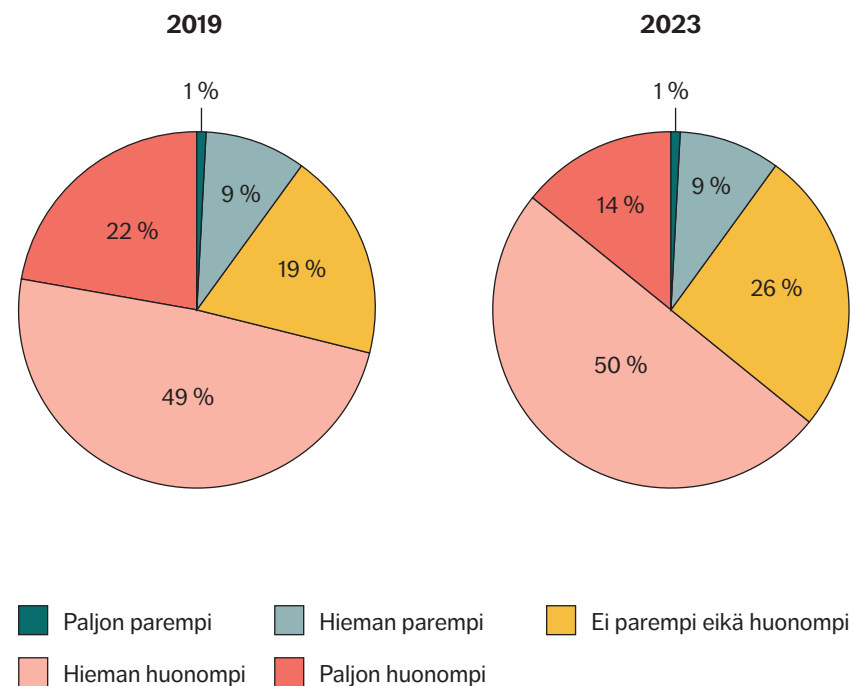

Kolmas kysymys tässä kysymyspatteriston alkuosassa koski ruotsin kielen asemaa viiden seuraavan vuoden aikana eli tilannearviota suhteellisen lyhyellä tähtämellä (kuvio 5). Asenteet olivat pessimistisiä vuonna 2019, eikä tilanne ollut paljon parempi 2023. Jos kuitenkin haluaa olla optimisti, voi sanoa, että useimmat nyt ovat sitä mieltä, ettei tilanne tule huonontumaan entisestään. Parannukseen uskovien osuus on vakio eli 10 prosenttia.

Asenne ruotsin kielen asemaan pitkällä tähtämellä ei ole erityisen optimistinen. Pessimismi näyttää lisäksi jakaantuvan tasaisesti kaikissa vastauskategorioissa. Naiset ja yksikielisesti ruotsinkielisissä talouksissa elävät ovat hieman muita pessimistisempiä, mutta erot ovat pieniä.

KUVIO 5.

Miten uskot ruotsin kielen aseman kehittyvän lähimmän viiden vuoden aikana? 2019 ja 2023

Ruotsinkieliset palvelut

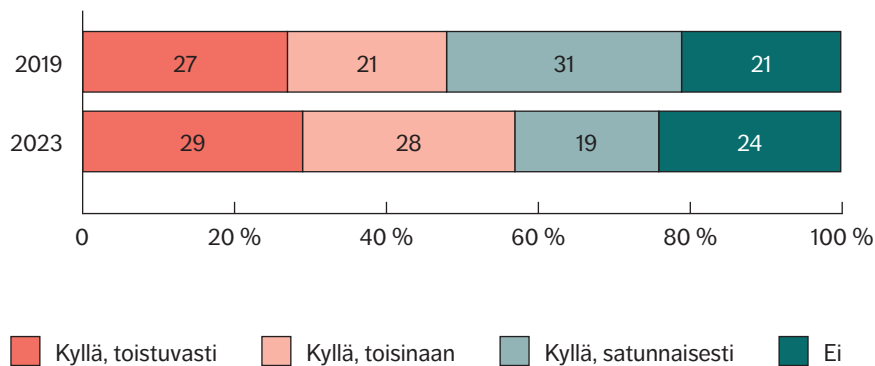
Kunnallisten ja julkisten palvelujen tarve vaihtelee paljon yksilöstä toiseen kulloisestakin elämänvaiheesta ja henkilökohtaisista tarpeista sekä siitä riippuen, missä asemassa on perheessä. Julkisten palvelujen tarjonnassa on myös alueellisia, kuntakohtaisia ja jopa kaupunginosa- ja kyläkohtaisia eroja.

Ruotsinkielisistä julkisista palveluista esitetty kysymys on melko yleisluonteinen ja keskittyy siihen, onko kokenut palvelun huonontuvan. Kysymys on toisin sanoen jonkin verran johdattelua, koska epäsuorasti kysytään ja pidetään itsestäänselvyytenä, että huononnuksia voi esiintyä.

Kysymys kuului: *Saatko mielestäsi huonompaa palvelua kunnallisissa/julkisissa palveluissa (esim. kunnallisissa terveyspalveluissa) äidinkieleni johdosta?* Vastaajan halutaan kertovan, onko hän kokenut kielellistä syrjintää asioidessaan viranomaisten kanssa.

KUVIO 6.

Saatko mielestäsi huonompaa palvelua kunnallisissa/julkisissa palveluissa (esim. kunnallisissa terveyspalveluissa) äidinkieleni johdosta?
2019 ja 2023

Vajaa puolet (48 prosenttia) vastaajista koki neljä vuotta sitten, että näin oli käynyt toistuvasti tai toisinaan. Lähes yksi kolmesta (31 prosenttia) oli kokenut tämän satunnaisesti, kun taas hieman enemmän kuin yksi viidestä (21 prosenttia) ei ollut kokenut tätä. Vastausten painotukset olivat siirtyneet hieman neljä vuotta myöhemmin siten, että vähän useampi (57 prosenttia) oli kokenut saavansa kielellisesti huonompaa palvelua äidinkielenensä johdosta toistuvasti tai toisinaan. 18 prosenttia vastaajista oli törmännyt tähän satunnaisesti, mutta samanaikaisesti hieman isompi määrä, 24 prosenttia, ei ollut kokenut näin käyneen koskaan.

Näiden muutosten perusteella ei voida vetää johtopäätöstä, että ruotsinkielisessä palvelutarjonnassa olisi tapahtunut suuria muutoksia. Vastausten siirtymä kohti suurempaa polarisoitumista saattaa johtua otokriteereistä ja vastaajakategorioihin tehdyistä pienistä muutoksista. Kyse ei ole täsmälleen samoilla vastaajilla suoritetusta paneelitutkimuksesta.

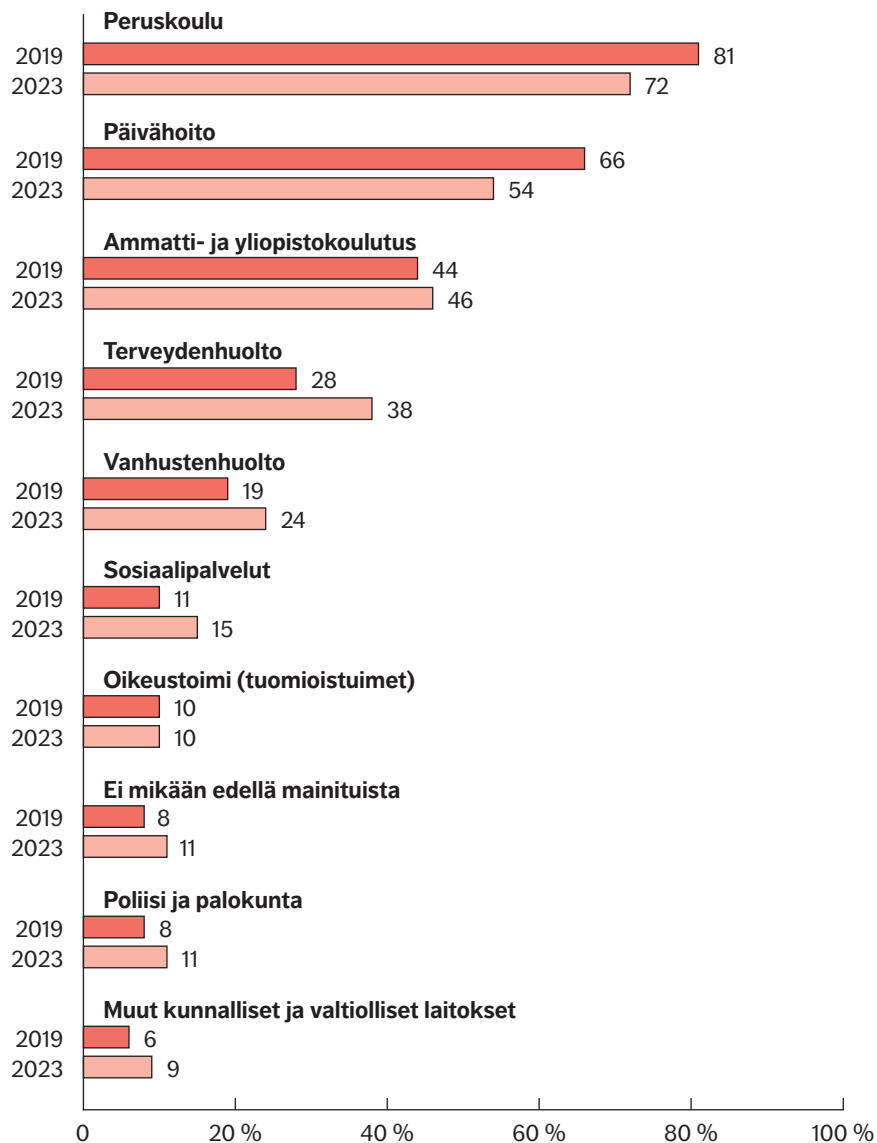
Naiset kokivat silloin ja nyt miehiä useammin saaneensa huonompaa palvelua äidinkielenensä johdosta. Se saattaa johtua siitä, että naiset miehiä useammin hoitavat perheen tai lasten terveyttä koskevia asioita, että heillä yksinkertaisesti vain on enemmän kokemuksia palveluista.

Nuoremmilla vastaajilla on enemmän kielteisiä kokemuksia kuin vanhemmilla, vaikka varttuneemmilla on enemmän kokemusta julkisista palveluista pidemmällä aikavälillä. Myös alueellisia eroja on tietenkin siten, että tilanne on paras Pohjanmaalla ja huonoin pääkaupunkiseudulla. Mutta ruotsinkieliset palvelut saattavat toimia moitteettomasti tietyillä sektoreilla ja tietyissä yksiköissä myös pääkaupunkiseudulla. Vastaavasti, ja etenkin pohjanmaalaisissa kaupungeissa on palveluja, jotka eivät toimi ruotsiksi tyydyttävästi.

Sektorit, joilla ruotsinkielisten palvelujen koetaan toimivan hyvin, ovat entiseen tapaan ja luonnollisesti kielellisin perustein toimivat yksiköt, kuten päivähoito ja koulu sekä ammatti- ja korkeakoulutus. Puutteet koskevat näissä palveluissa pikemminkin kysyntää vastaamatonta tarjontaa (kuviot 7).

KUVIO 7.

Mitkä ruotsinkieliset kunnalliset/julkiset palvelut toimivat mielestäsi hyvin? Vaihtoehtoja voi olla useampia 2019 ja 2023

Vähän harvemmat nostavat nyt esiin peruskoulun ja päivähoidon, mutta se saattaa johtua puhtaasti rakenteellisista tekijöistä sekä siitä, että vastaajat ovat tällä kertaa hieman vanhempia kuin vuoden 2019 kokoonpanossa.

Sitä vastoin näyttää siltä kuin nyt oltaisiin jonkin verran tyytyväisempiä terveydenhuoltoon, vanhustenhuoltoon ja korkea-asteen koulutuspalveluihin.

Voimme joka tapauksessa todeta, että on olemassa kuluttajan ja asiakkaan näkökulmasta erinomaisesti toimivia sektoreita, mutta parannustarpeitakin toki on. Muutamat yksittäisiä merkintöjä saaneet turvallisuusviranomaiset ja laitokset, kuten oikeustoimi, poliisi ja palokunta sekä sosiaalipalvelut, ovat erittäin tärkeitä. Vain harvat kuitenkin kokevat, niiden kunnostautuvan antamalla riittävän hyvätasoisia ruotsinkielisiä palveluja. Vanhustenhuollossa on suuria alueellisia eroavuuksia. Ongelmia on erityisesti Helsingissä, ja tällöin on useimmiten kyse ruotsinkielisen henkilöstön ja aidosti ruotsinkielisten hoivakotipaikkojen puutteesta.

Vastaajia kannustettiin seuraavassa kysymyksessä (kuvio 8) ilmoittamaan, miten he valitsevat ruotsinkieliset palvelut. Vastauksia peilataan myös tässä tarjontaan, mutta samanaikaisesti vastaukset kuvaavat sitä, mitä ruotsinkielisiä palveluja pidetään erityisen tärkeinä. Ei liene mitenkään yllättävää, että tämä koskee etenkin terveydenhuoltoa, jossa 78 prosenttia pyytää tai valitsee ruotsinkieliset palvelut. Myös talousasioita, esimerkiksi verovirastoa, Kansaneläkelaitosta ja pankkipalveluja koskevissa asioissa ruotsinkielisten palvelujen tarve korostuu.

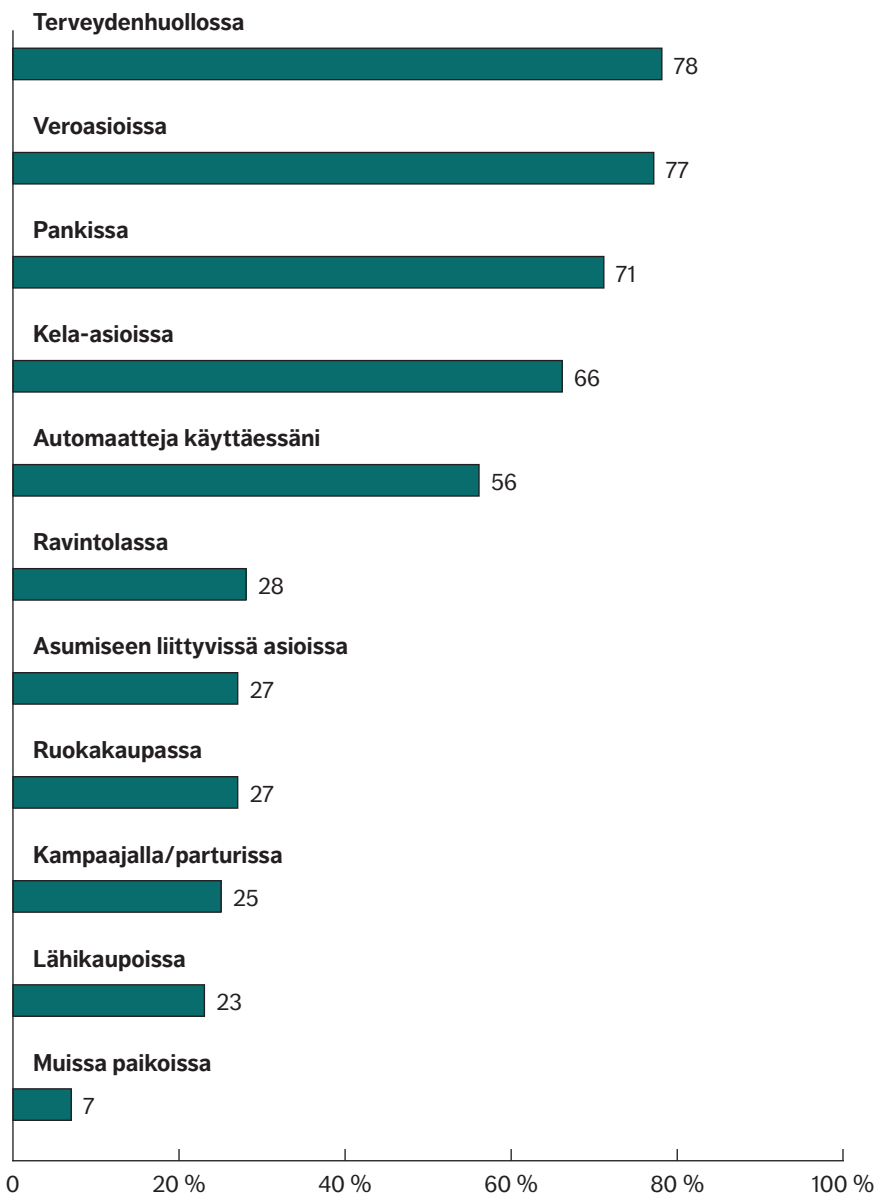
Hieman vähemmän tärkeitä ja harvemmin tarvittuja ne ovat ravintolakäynteillä ja asumiseen liittyvissä (esim. jätteenkuljetus, asiointi isännöitsijän ja sähköyhtiön kanssa) asioissa. Mielenkiintoista on myös, että tietoisuus kielivalintoja tarjoavista automaateista on lisääntynyt ja että niitä myös käytetään. Tosin oletettavasti monet kaksikieliset eivät edes ole tietoisia mahdollisuudesta valita asiointikieli monissa automaateissa, kuten itsepalvelukassoilla, juna-, lento- ja linja-autolippua ostettaessa jne.

Vastaajilla oli samoin kuin edellisessä kyselyssä mahdollisuus kommentoida vastauksiaan kuvaamalla tilanteita, joissa he kokivat saaneensa huonompaa palvelua kunnallisella ja julkisella sektorilla äidinkieltensä johdosta.

Kokemuksia ja kommentteja oli nyt, samoin kuin 2019, merkittävä määrä. Kokemukset olivat usein hyvin samankaltaisia kuin edellisessä raportissa melko runsaslukuisesti siteeratut kommentit.

Rajoitamme siksi tässä lainausten määrää, mutta pyrimme kuitenkin tuomaan esiin niiden laaja-alaisuuden ottamalla mukaan esimerkkejä eri sektoreilta, joilla kielelliset palvelut eivät toimi täysin tyydyttävästi.

KUVIO 8.
Missä pyydät/valitset palvelua ruotsiksi?
Vaihtoehtoja voi olla useampia.

Ruotsinkielisiä palveluja on terveyskeskuksissa ym. olemattoman vähän tai mahdotonta saada. Sama koskee poliisia. Näin Helsingissä. (Mies, Uusimaa)

Toistuvaa kohtelua Meilahden sairaalassa. (Mies, Uusimaa)

Helsingissä saa esim. terveydenhuollossa palvelua ruotsiksi vain hyvällä onnella. Olen kymmenen vuoden aikana Helsingissä kohdannut yhden ruotsin kieltä osanneen lääkärin (julkisissa terveyspalveluissa). (Mies, Uusimaa)

Erittäin harvinaista, että hoito- ja myyntihenkilöstö puhuu ruotsia, vaikka itse tekisi parhaansa. (Mies, Uusimaa)

Lääkärikäynnit ovat sekavia ruotsiksi, saa vähemmän tietoa ja syntyy helpommin väärinkäsityksiä. (Nainen, Varsinais-Suomi)

Olen kahdella kahdestatoista käynnistäni Mäntymäen terveyskeskuksessa voinut puhua ruotsia. (Nainen, Varsinais-Suomi)

En ole koskaan voinut puhua ruotsia TYKSissä käydessäni. (Nainen, Varsinais-Suomi)

Terveydenhuolto toimii Espoossa vain suomeksi. (Mies, Uusimaa)

Poliisiasemalla käydessäni. (Nainen, Satakunta)

Ruotsin kieli tuottaa ongelmia Kokkolassa, Keski-Pohjanmaan sairaalassa ja poliisilaitoksella sekä joissakin myymälöissä. (Mies, Pohjanmaa)

Turun verovirastossa on vaikeaa saada palvelua ruotsiksi. (Mies, Varsinais-Suomi)

Se koskee periaatteessa kaikkea paitsi koulua, päivähoitoa ja kirjastoa. (Nainen, Uusimaa)

Jopa soittaessani pelastuspalveluun, mikä on todellinen katastrofi. (Nainen, Uusimaa)

God dag!

Porvoon verovirastossa, edes Sipoossa, ei valitettavasti saa aina palvelua ruotsiksi. Toisin oli 30 vuotta sitten! (Nainen, Uusimaa)

Liikennepoliisit, jotka eivät osaa ruotsia. (Nainen, Uusimaa)

Lääkärin vastaanotolla Kristiinankaupungin terveyskeskuksessa. (Nainen, Pohjanmaa)

Piti hälyttää ambulanssi, mutta minulle vastattiin hälytyskeskuksessa, etteivät he osaa ruotsia ja palautettiin puhelinjonoon. (Nainen, Pohjanmaa)

Postissa vastattiin vain suomeksi, kun postini oli jäänyt kokonaisen kuukauden ajan tulematta. (Nainen, Uusimaa)

Keski-Suomen oikeusaputoimisto palvelee ainoastaan suomeksi. (Nainen, Uusimaa)

Ravintoloissa, Kansaneläkelaitoksella, verovirastossa on vaikeaa löytää ruotsinkielistä henkilökuntaa. (Mies, Uusimaa)

S-ryhmän myymälöiden opasteet ovat vain suomeksi Turussa. (Nainen, Varsinais-Suomi)

Elisalla ja Teliällä on kummallakin ainoastaan rajallisesti tarjolla palvelua ruotsiksi. Ne edustanevat julkisia palveluja? (Mies, Varsinais-Suomi)

Pysäköintivalvontayritysten (sic!) asiakaspalvelu ja opasteet liikenteessä ja rakennuspaikoilla on usein yksikielisesti suomeksi, vaikka kunta olisi kaksikielinen. (Mies, Uusimaa)

Eri aiheiden ja kokemusten tilastollisen läpikäynnin sijasta seuraavaksi esitellään eri vastausryhmiä. Ne ovat erityyppisiä kokemuksia, joita voidaan pitää suuntauksina, koska näyttää siltä, että ne mainitaan nykyisin aiempaa useammin vastaavissa tutkimuksissa.

Englanti – ”ensimmäinen toinen kotimainen”

Monet ovat kokeneet, että ruotsinkielisenä nykyisin yhä useammin saa vastauksen englanniksi. On aivan kuin suomenkielinen vastapuoli lähtisi siitä, että jos puhuu ruotsia, puhuu myös englantia ja puhuu sitä mieluummin kuin suomea. Näin käy usein välittömästi ilman, että vastapuolelta edes kysyttäisiin, puhuuko hän englantia tai pyydetäisiin anteeksi omaa puutteellista ruotsin kielen taitoa. Vastaavia ehdotuksia viestintäkielen vaihtamisesta tapahtuu sekä julkisella että yksityisellä sektorilla. Tosin tämä lienee yleisempää yksityisellä sektorilla, jolla harvemmin on kirjattuja tai normitettuja kielisääntöjä.

Alla on joitakin vastaajien kokemuksia palvelusta englannin kielellä.

Keskustelu psykiatrin erikoislääkärin kanssa sujui paremmin englanniksi. (Nainen, Varsinais-Suomi)

Useimmiten tarjotaan mahdollisuutta puhua englanniksi – häpeällistä! (Mies, Varsinais-Suomi)

Jos puhuu ruotsia, saa usein vastauksen ”to joo spiik inklisch”? (Mies, Varsinais-Suomi)

Henkilökunta siirtyy käyttämään englantia. (Mies, Varsinais-Suomi)

Rehellisesti, puhun mieluummin englantia! Englanniksi saa kohteliasta kohtelua, mutta ruotsiksi kohdellaan kuin saastaa. (Nainen, Uusimaa)

Ihmisillä ei ole ollut mahdollisuutta palvella minua ruotsiksi, mikä on johtanut siihen, että minä olen joutunut puhumaan englantia hoitohenkilökunnan kanssa. (Nainen, Uusimaa)

Olen tiedustellut, voinko puhua ruotsia ja sairaanhoitajat tai lääkärit ovat sanoneet, että he mielellään haluessani puhuvat kanssani englantia. (Nainen, Uusimaa)

Hoitotilanteissa tuntuu väärältä tulla kohdatuksi huonolla englannin kielellä. (Nainen, Uusimaa)

Puhutellaan englanniksi, jos aloittaa ruotsiksi. (Mies, Uusimaa)

Pyydetään puhumaan suomea tai englantia ja henkilökunta korottaa ääntään. (Mies, Uusimaa)

Sääli, että englannista tulee Suomen toinen ”virallinen” kieli! (Mies, Uusimaa).

Kaksikielisessä maassa ei saisi koskaan käydä niin kuin nyt usein käy, että on käytettävä englantia tullakseen ymmärretyksi. (Nainen, Pohjanmaa).

Ihmiset eivät pahoittele sitä, etteivät he puhu ruotsia, vaan jatkavat suomeksi tai peräti englanniksi. (Nainen, Pohjanmaa)

Ruotsinkielisellä pitää olla paljon aikaa

Vaikka terveydenhuollossa annetaan palveluja ruotsiksi, monet kokevat, etteivät tarjonta ja kysyntä ole tasapainossa. Odotusajat saattavat olla pitkiä sekä puhelin- että hoitajajonoissa. Monet vastaajat ovat kokeneet, että ruotsinkielinen palvelu asian luonteesta riippumatta on paljon hitaampia. Aina nämä havainnot eivät tosin ehkä ole täysin oikeita. Saattaa olla, että rinnakkainen suomenkielinen jono samaan aikaan on yhtä pitkä. Tunne, että kaikki sujuu ruotsiksi hitaammin, on kuitenkin ilmeinen.

Ei ole aikoja ruotsiksi, esim. lapsipsykiatrin odotusaika on 3 kuukautta, kun se on 1 kuukausi suomenkielisellä puolella. (Nainen, Varsinais-Suomi).

Kun valitsen ruotsinkielisen palvelun, joudun odottamaan tosi kauan = maksaa puhelinmaksuja ennen kuin saan vastauksen. Jos ylipäänsä saan vastauksen. (Nainen, Uusimaa)

Asia (Traficom), jonka hoitaminen olisi kestänyt suomeksi vain 5 minuuttia, kesti ruotsiksi yli 2 tuntia! Yhden esimerkin mainitakseni. (Mies, Varsinais-Suomi)

Vastausaika on ollut joskus pidempi ruotsinkielisellä puolella kuin suomenkielisellä. (Nainen, Varsinais-Suomi)

Aivan liian usein ilmoitetaan, että ruotsinkielinen käänös tulee myöhemmin. (Mies, Varsinais-Suomi)

Kun painan 2 saadakseni palvelua ruotsiksi, joudun useimmiten odottamaan todella kauan. (Nainen, Uusimaa)

Verkossa ei voi varata aikaa ruotsia puhuvalle hammaslääkärille vaan on jonotettava puhelimesta päivätolkulla. (Nainen, Uusimaa)

Puhelimesta voi joutua odottamaan pitkiä aikoja. Odotin kerran peräti puolitoista tuntia vain saadakseni loppujen lopuksi sittenkin palvelua suomeksi. (Nainen, Uusimaa)

Jonot esimerkiksi ruotsia puhuvalle psykiatrille ovat olleet paljon pidempiä kuin suomea puhuvalle. (Nainen, Uusimaa)

Pidempi jonotusaika, kukaan ei puhu ruotsia tai puhuu huonosti. (Nainen, Uusimaa)

Ruotsinkielisiä palveluja ei ole yhtä hyvin saatavilla. Ruotsinkieliseen palveluun pääsyä joutuu jonottamaan paljon kauemmin. (Nainen, Uusimaa)

Joutuu aina jonottamaan pitkään, jos painaa ”paina 2, jos haluat palvelua ruotsiksi” ja saa vastaukseksi ”Valitettavasti ruotsinkielinen linja on ylikuormitettu”. (Nainen, Uusimaa)

Joutuu jonottamaan tuntitolkulla puhelimesta, jotta saa palvelua ruotsiksi ja lopputulos on silti, että on turvauduttava englannin kieleen. (Nainen, Pohjanmaa)

Sairastuttuani masennukseen uupumuksen johdosta sain valita otanko vastaan hoitoa suomeksi (ensimmäinen akuutti terapia) kahden päivän kuluttua vai ruotsiksi ehkä kolmen viikon kuluttua. Tämä tapahtui Helsingissä asuessani. (Nainen, Pohjanmaa)

Ruotsin kielen taitoiselle lääkärille pääsyä on joutunut odottamaan todella pitkään. (Mies, Uusimaa)

Katkeavat kieliketjut

Hoito- ja palveluketjussa on monia tärkeitä toimijoita. Taito käyttää samaa sanastoa ja kokea tulevansa ymmärretyksi kaikissa tilanteissa on tietenkin tärkeää. Ketju kuitenkin katkeaa, vaikka on nimenomaisesti ilmaissut haluavansa hoitopalveluja ja tiedotusta ruotsiksi. Tämä koskee sekä suullista että kirjallista viestintää. Ruotsinkielinen palvelu ei toimi edes, kun on valinnut ”ruotsinkielisen napin”.

Jossain vaiheessa palveluketjua joutuu puhumaan suomea. Mikään chattipalvelu ei myöskään osaa ruotsia, kun yrittää hoitaa asioita digitaalisesti. (Nainen, Varsinais-Suomi)

TYKSin lähettämät kirjeet ovat ruotsiksi, mutta tulokset ja tietyt ohjeistukset saa suomeksi. Niiden ymmärtäminen edellyttää kaksikielisyyttä. (Nainen, Varsinais-Suomi)

Lomakkeet ovat usein huonosti käännettyjä, joten on käytettävä apuna suomenkielistä lomaketta, jotta ymmärtää ruotsinkielistä versiota!! (Nainen, Varsinais-Suomi)

Takaisinsoitto tapahtuu suomeksi, vaikka olen pyytänyt, että minulle soitettaessa puhutaan ruotsia. (Nainen, Varsinais-Suomi)

Ruotsinkieliset hakusanat eivät toimi. Haut on tehtävä suomeksi ja vaihdettava kieltä sen jälkeen. (Mies, Varsinais-Suomi)

Kun esimerkiksi soitan Digi- ja väestötietovirastoon, siellä vastaa joku, joka osaa ja ymmärtää todella huonosti ruotsia. (Nainen, Uusimaa)

Kirjoitan ruotsiksi, kun käytän Maisaa ottaessani yhteyttä Kauniaisten terveydenhuoltoon. Vastauksen saan kuitenkin suomeksi. (Mies, Uusimaa)

Olen painanut ”ruotsinkielistä nappia”, mutta saanut silti palvelua suomeksi. (Nainen, Uusimaa)

Kun soitan terveyskeskuksen ruotsinkieliseen palvelunumeroon, saan takaisinsoiton suomenkieliseltä terveydenhoitajalta. (Nainen, Uusimaa)

Ruotsinkielisten sivujen löytäminen on toisinaan vaikeaa verkkosivuilta. (Mies, Pohjanmaa)

Jotkut ovat kokeneet, etteivät koronarokotukset sujuneet tyydyttävästi ruotsiksi, koska kieliketju ei ollut yhtenäinen.

Covid-seuranta ei toteutunut ollenkaan, koska lääkäri ei puhunut sanaakaan ruotsia. (Nainen, Varsinais-Suomi)

Mitään infoa, ei edes tiedotetta, ollut saatavilla ruotsiksi, kun sain covid-rokotukseni tai kävin testeissä. Turhauttavaa. (Nainen, Uusimaa)

Suomen kieli on ainoa mahdollisuus, jos haluaa viralliseen koronatestiin liittyvää ohjeistusta tai hoitoa. (Nainen, Uusimaa)

Koronarokotuksia annettaessa paikalla oli vain suomenkielisiä terveydenhoitajia. (Nainen, Uusimaa)

Kun on varannut ajan rokotukseen, ensimmäinen kysymys on, ymmärrätkö suomea? (Nainen, Pohjanmaa)

Terveyskeskuksessa massarokotukseen tulevia vastaanottanut nainen jatkoi suomeksi, vaikka minä puhuin ruotsia. (Nainen, Pohjanmaa)

Hoitohenkilökunta on puhunut ainoastaan suomea covid-19-rokotteiden ottamisen yhteydessä. (Mies, Pohjanmaa)

”Förlossning muuttui synnytykseksi”

Muutamat vastaajat ovat kertoneet lasta synnyttäessään joutuneensa käyttämään suomea, vaikka he mieluiten olisivat puhuneet ruotsia. Tällaisessa tilanteessa on pitkälti kyse turvallisuudesta etenkin, kun kyse on ensisynnyttäjistä.

Vaimoni ollessa synnyttämässä olen kummallakin kerralla kohdannut hämmästyttä, kun olen sanonut meidän haluavan hoitoa ruotsiksi. Vaikka ensimmäinen synnytys oli suunniteltu, kaikki tapahtui suomeksi, enkä minä ymmärtänyt paljoakaan. Toisen synnytyksen yhteydessä meillä oli onnea, koska paikalla sattui olemaan ruotsinkielistä henkilökuntaa, vaikka sitä ei ollutkaan suunniteltu meitä varten. (Mies, Uusimaa)

Kun olin kesällä synnyttämässä Naistenklinikalla, kätilö vain naureskeli ja sanoi, että ”mä en sitt edes yritä puhua ruotsia”. Hän puhui itse niin leveää suomen murretta, että en siinä tilanteessa aina ymmärtänyt häntä. (Nainen, Uusimaa)

Tulin äskettäin valtavan kipeäksi synnytyksen aikana ja olin tuskin tajuissani, mutta lääkäri puhui vain suomea, mikä johti siihen, etten voinut kertoa kaikista oireistani ja kesti pitkään ennen kuin diagnoosi saatiin tehtyä. (Nainen, Uusimaa)

Minulla on ollut etuoikeus synnyttää kaksi lapsistani Tammissaarella ruotsiksi. Kolmannen lapseni synnytin Lohjalla suomeksi. Tunsin itseni todella syrjäytetyksi Lohjalla ja jouduin itse kyselemään asioita ja puhumaan. Tilanne oli hoitajien mielestä vaikea, koska olin ruotsinkielinen. Paikalla ”ei vain sattunut olemaan yhtään ruotsinkielistä hoitajaa”. Olen kiitollinen saamastani hoidosta, mutta en kohtelusta. (Nainen, Uusimaa)

Minua on jokaisessa kolmessa synnytyksessä hoitanut suomenkielinen kätilö, koska ketään ruotsia puhuvaa ei ole ollut saatavilla. (Nainen, Varsinais-Suomi)

Alla on joitakin täysin erilaisia esimerkkejä siitä, miten kielisyrjintää voi esiintyä eri tilanteissa.

Harvat yhteiskuntaamme kotoutetut uussuomalaiset puhuvat ruotsia. Meidän olisi saatava asiaan muutos. (Nainen, Varsinais-Suomi)

Minut on rekisteröity ruotsinkieliseksi ja osoitteeni on ruotsiksi, mutta ei suomi.fi:ssä, jonka osoitetietoja ei voi muuttaa. (Nainen, Varsinais-Suomi)

Ilmapiiri on yleisesti ottaen huonontunut. Suuryrityksillä ja viranomaisilla on ylimielinen asenne. Mitä useampi vähät välittää ruotsin kielestä, sitä hyväksyttävämmäksi asenne näyttää käyvän – ja se on vaarallinen tie! Eikö Perussuomalaisten kieliohjelma ole perustuslain vastainen? (Nainen, Lappi)

Osoite suomennetaan, vaikka olen ruotsinkielinen. (Nainen, Uusimaa)

Ruotsinkielinen (!) lääkäri haukkui minut pystyyn Espoossa, koska hän ei ymmärtänyt, miksi vaadin palvelua ruotsiksi. Toisella kerralla puolestaan Espoon kaupungin hammaslääkäri läksytti minua ja kieltäytyi ymmärtämästä ruotsia. Tein valituksen asiasta. Kukaan ei välittänyt valituksestani. Jätin laskun maksamatta ja se siirtyi perintään Intrumille. Siellä osattiin ruotsia! (Nainen, Uusimaa)

On hieman piinallista myöntää, että olen jopa itkenyt vuorovaikutustilanteissa HSL:n ja kirjaston henkilöstön kanssa Helsingissä. Tilanteet eivät ole olleet oikeastaan traumatisoivia, mutta monet ”mikroaggressiot” ovat pitkässä juoksussa rasittavia. (Nainen, Uusimaa)

Vakavimpiin tapahtumiin kuuluu, ettei läheinen ole kriittisissä tilanteissa saanut mielenterveyspalveluja ruotsiksi. Lähetteet on jätetty käsittelemättä henkilöstöpulan johdosta. (Mies, Uusimaa)

Lopuksi joitakin loistavia poikkeuksia – jotka mahdollisesti vahvistavat säännön...

Minua ei ole syrjitty. Kaikupohjani on lapsuudestani ja nuoruus-ajoltani Turussa. Kieli-ilmapiiri ja viestintähalukkuus on nykyisin huomattavasti ilmeisempi. Tänään löytyy aktiivisuutta, uteliaisuutta, huumoria ja suvaitsevaisuutta. (Mies, Varsinais-Suomi)

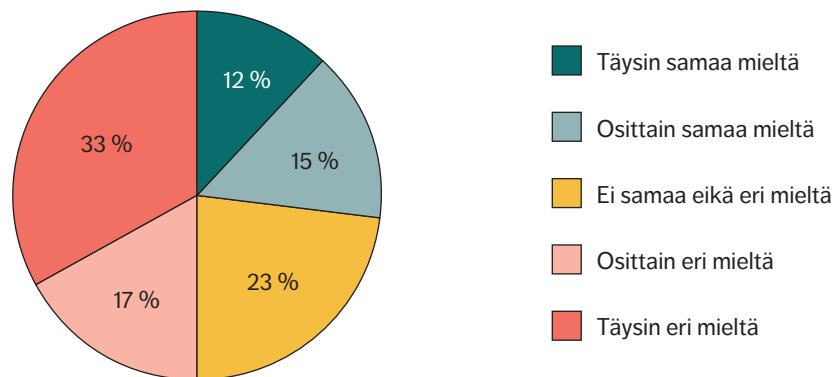
Kaikki lukuisat suomenkieliset ystäväni puhuvat mielellään ruotsia. (Nainen, Uusimaa)

On merkille pantavaa, että useimmat suomenkieliset ovat suvaitsevaisia ja heillä on myönteinen asenne suomenruotsalaisia kohtaan. (Mies, Uusimaa)

Porissa tuntuu kaikkialla täysin turvalliselta puhua ruotsia, kuten teen vaimoni ja lastemme kanssa. (Mies, Satakunta)

Hyvä suomenkielinen ystäväni sanoi suomenkieliselle vaimolleni kadehtivansa häntä. Miten niin? Koska hän osaa ruotsia ja hänen maailmansa on monin tavoin paljon rikkaampi kuin ystäväni maailma. Ainutlaatuinen toteamus! Se ilahdutti meitä kaikkia. Suopeaa kanssakäymistä. (Mies, Satakunta).

KUVIO 9.
Käytän mahdollisuuksien mukaan mieluummin yksityisiä terveyspalveluja varmistaakseni, että saan palvelua ruotsiksi

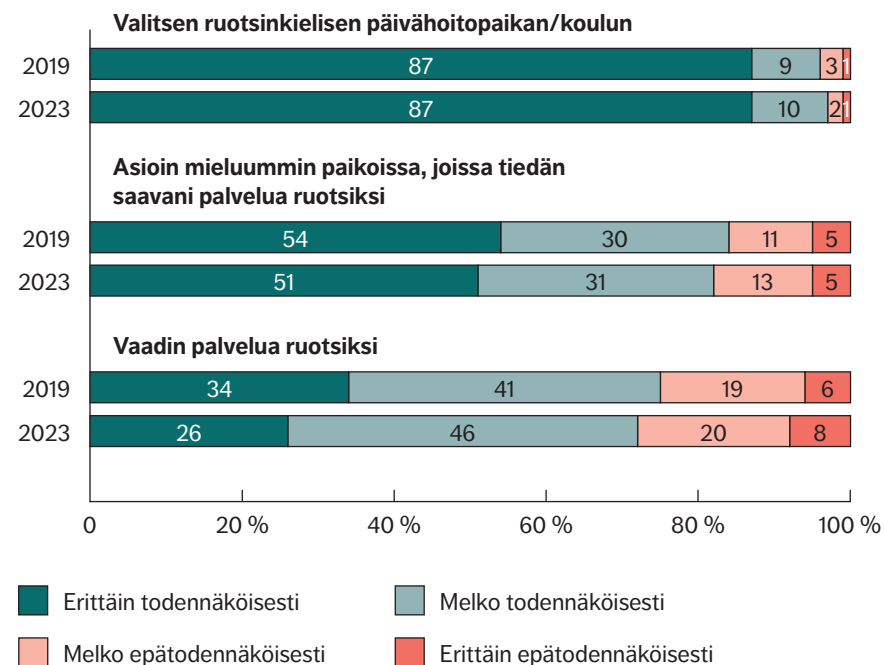

Seuraavasta kuviosta ilmenee selvästi, että useimmat valitsevat ruotsinkielisen koulun ja päiväkodin. Vastaajista osa ei kuitenkaan valitse, tai voi valita, ruotsinkielistä koulua perheen kielirakenteen johdosta tai koska tarjonta on rajallista heidän lähiympäristössään.

Puolet vastaajista kertoo asioivansa mieluiten paikoissa, joissa he tietävät saavansa palvelua ruotsiksi. Heidän lisäksi 30 prosenttia vastaajista on väittämstä osittain samaa mieltä. Vain harvat (8 prosenttia) eivät ole samaa mieltä väittämän kanssa. Väittäjä on tosin melko epäolennainen, ellei ruotsiksi palvelua antavia palveluntarjoajia ole.

Monet pitävät itseään melko johdonmukaisina, kun on kyse ruotsinkielisten palvelujen vaatimisesta. Peräti 27 prosenttia toimii niin aina (todennäköisesti, koska se ei ole koskaan ajankohtaista, jos tarjontaa on), 44 prosenttia on osittain samaa mieltä väittämän kanssa, kun puolestaan 10 prosenttia on eri mieltä. Selitys löytyy pitkälti ruotsinkielisten palvelujen vaihtelevasta tarjonnasta.

KUVIO 10.
Mitä olet valmis tekemään itse säilyttääksesi ruotsin kielen aseman? 2019 ja 2023

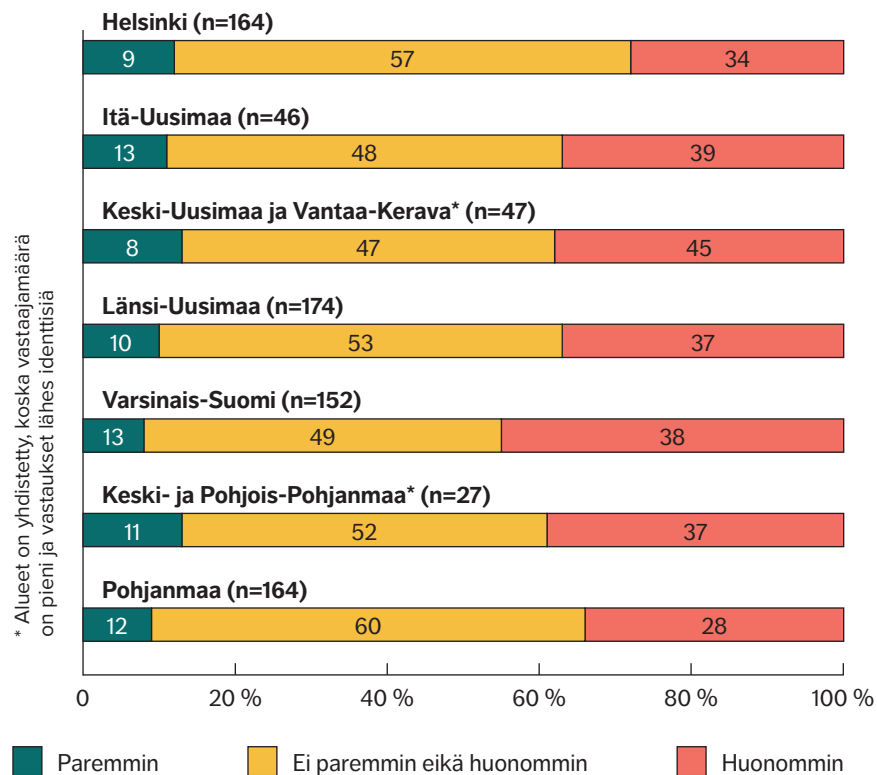
Ruotsinkieliset palvelut uusilla hyvinvointialueilla?

Sosiaali- ja terveydenhuoltouudistus piti toteuttaa neljä vuotta sitten. ”SO-TE”-sanasta tuli tuolloin melkein ”ruma” sana, koska koko uudistusta koskevat epäselvyydet ja lykkäykset olivat uudistusarkea. Vuoden 2019 kyselyssä, jossa yksi kysymys koski ruotsin kielen asemaa uudistuksen jälkeen, peräti 62 prosenttia vastaajista oli erittäin huolissaan ja 34 prosenttia jonkin verran huolissaan ruotsin kielen asemasta. Vain 4 prosenttia ei ollut yhtään huolissaan.

Vuonna 2023 meillä ei ole vielä näyttöä asiasta, mutta tiedämme nyt, miltä uudet hyvinvointialueet näyttävät ja mihin hyvinvointialueeseen oma kunta kuuluu.

KUVIO 11.

Miten uskot ruotsinkielisten palvelujen toteutuvan hyvinvointialueellasi jatkossa?

Yleishuomiona on todettava, ettei pessimismi nyt (kuvio 11) ole yhtä suurta kuin 2019 ja että hyvinvointialueiden väliset erot lisäksi ovat melko pieniä, kun otetaan huomioon niiden suuret kielelliset eroavuudet. On kuitenkin syytä huomioda, että vastaajilta kysyttiin, miltä tilanne heistä näyttää aiempaan verrattuna. Jos tilanne on ollut huono tai hyvä aiemmin ja nyt vastaa ”ei paremmin eikä huonommin” tämä tarkoittaa, että tilanne on joko yhtä huono tai yhtä hyvä kuin ennen. Suuntaus on kuitenkin pikemminkin se, että tilanteen uskotaan huononevan kuin paranevan.

Monet kokevat, että suuremmat yksiköt marginalisoivat ruotsin kielen ja että ruotsinkielisen henkilökunnan saatavuus vähenee entisestään. Jopa Pohjanmaan hyvinvointialueella, jossa ruotsinkielisiä on vähän enemmän kuin suomenkielisiä, peräti 28 prosenttia uskoo, että ruotsinkieliset palvelut huononevat. Suurin huoli on täysin suomalaisvaltaisilla Keski-Uudenmaan ja Vantaa-Keravan hyvinvointialueilla.

On mielenkiintoista, että kaikilla hyvinvointialueilla (Helsinki mukaan luen) on vastaajia, jotka uskovat, että tilanne kohenee, että tilanne säilyy muuttumattomana tai että se huononee. Näkökulmat eroavat toisistaan kotikunnan kielitilanteen ja ruotsinkielisten palvelujen nykyisen saatavuuden perusteella.

Hyvinvointialueet esitellään alla kuntien kielijakauman mukaisesti, jonka jälkeen erilaisia tulevaisuudennäkymiä valaistaan suorien lainausten avulla.

Helsinki

Helsinki ei kuulu mihinkään hyvinvointialueeseen, vaan vastaa entiseen tapaan itse sosiaali- ja terveydenhuollosta ja pelastustoimesta alueellaan. Tämä ei ole kuitenkaan estänyt helsinkiläisiä vastaamasta kysymykseen ruotsinkielisistä palveluista ”omalla hyvinvointialueellaan”. Yksi kolmesta uskoo, että suuntaus on kohti huonompia ruotsinkielisiä palveluja, 9 prosenttia uskoo tilanteen kohenevan, kun taas enemmistö eli 57 prosenttia ei näe välittömiä muutoksia olevan tulossa. Optimistit uskovat, että ruotsinkielisten palvelujen järjestäminen helpottuu suuremmissa yksiköissä.

Paranee

Ruotsinkielisten palvelujen järjestämisen luulisi helpottuvan ruotsinkielisten asiakkaiden määrän kasvaessa.

Suuremmissa yksiköissähan pitäisi voida toisella tavalla taata ruotsinkieliset palvelut.

Pysy entisellään

Miksi joku muuttuisi?

Henkilökuntahan on sama.

Lainsäädäntö ja todellisuus eroavat paljon toisistaan.

Tilanne ei ole parantunut eikä huonontunut 40 vuoteen. Ruotsinkieliset palvelut eivät tule paranemaan ulkomaisten hoitajien ja lääkäreiden määrän lisääntyessä.

Mistä kaksikielistä henkilökuntaa löytyy?

Olen menettänyt uskoni siihen, että joskus saisin terveystalvuuja ruotsiksi.

HUSilla on suuri vaikutus, mikä tarkoittaa, ettei terveydenhuolto juurikaan muutu Helsingissä.

Hyvinvointialueet muodostettiin kustannusten pitämiseksi aisoissa. Ruotsin kieli on valitettavasti kustannus, eikä viestintämenetelmä.

Huononee

Kielilisien pitäisi olla tuntuvia.

Vieläkin pienempi osa työntekijöistä osaa ruotsia.

Saisin mieluiten terveystalvuuja ruotsiksi, mutta siellä, missä asun, niitä ei ole tarjolla ja Viiskulmalla on huono maine, joten en halua kärvistellä siellä.

Ruotsinkieliset terveydenhuoltopalvelut ovat Itä-Helsingissä huonolla, elleivät peräti surkealla tasolla jo nyt.

Joitakin vuosia sitten 15:llä 18 lääkäristä oli muu äidinkieli kuin suomi (ja ruotsi).

Itä-Uudenmaan hyvinvointialue

Alueeseen kuuluvat kaksikieliset kunnat Porvoo, Lapinjärvi, Loviisa, Myrskylä ja Sipoo sekä yksikieliset kunnat Askola ja Pukkila. Jotkut uskovat, että ruotsinkielisten myös poliittisesti suhteellisen vahva asema, takaa ruotsinkieliset palvelut myös tulevaisuudessa. Toiset ovat sitä mieltä, että oma kunta suomettuu, mutta että hyvinvointialueen on voitava ylläpitää kielelliset palvelut hyvällä tasolla. Monet asennoituvat kuitenkin tulevaisuuteen ruotsin kielen suhteen melko pessimistisesti.

Paranee

Kuulumme hyvinvointialueeseen, jolla on paljon ruotsinkielisiä ja RKP on suurin puolue, mikä mahdollistaa vahvat kirjaukset ruotsin kielen hyväksi

Pysy entisellään

Suomenkieliset eivät luovuta!

Kotikunnan ruotsinkieliset palvelut huononevat, mutta olemme paremmin turvassa hyvinvointialueella, jolla on turvallisempia ruotsin kielen perinteitä.

Muutimme 40 vuotta sitten Helsingistä Sipooseen voidaksemme elää ruotsiksi. Näin olikin pitkään, mutta nyt kaikki huononee huononemistaan. Pelkään, että vanhuudestani tule vaikea, koska suomen kielen taito unohtuu ensimmäisenä.

Huononee

Ruotsinkielisten suhteellinen osuus vähenee palvelujen yhdistämisen myötä.

Pitkään jatkunut suuntaus.

Ei ole ruotsia osaavaa henkilökuntaa, eikä riittävästi henkilökuntaa ylipäänsä.

Tuntuu siltä, ettei kukaan enää välitä kaksikielisyydestä.

Keski-Uudenmaan ja Vantaa-Keravan hyvinvointialueet

Keski-Uudenmaan hyvinvointialueeseen kuuluvat yksikielisesti suomenkieliset kunnat Pornainen, Hyvinkää, Mäntsälä, Nurmijärvi, Järvenpää ja Tuusula. Kaksikielinen Vantaa muodostaa suomenkielisen Keravan kanssa hyvinvointialueen, jossa harvalukuiset ruotsinkieliset keravalaiset toivovat parempia ruotsinkielisiä palveluja, kun taas Vantaan ruotsinkieliset eivät tohdi toivoa parannuksia.

Paranee

Kerava on suomenkielinen ja hyvinvointialue kaksikielinen!

Pysy entisellään

Mahdollisuudet saada palveluja ruotsiksi ovat Vantaalla jo nyt häviävän pienet.

Huononee

Ruotsinkielisten hyvinvointialueiden määrä on pienempi kuin nyt.

Olen huolissani ruotsinkielisistä lähipalveluista, koska Kerava on suomenkielinen. Jo nyt on vaikeaa saada terveys- ja hammaslääkäripalveluja ruotsiksi. Olen melko pessimistinen.

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue

Kaksikielinen Espoo muodostaa yhdessä niin ikään kaksikielisten kuntien Kauniainen, Hanko, Inkoo, Kirkkonummi, Lohja, Raasepori ja Siuntio sekä yksikielisesti suomenkielisten Vihdin ja Karkkilan kuntien kanssa Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen, jossa ruotsinkieliset espoolaiset odottavat vahvempia panostuksia ruotsinkielisiin palveluihin. Lännempänä asuvat ruotsinkieliset puolestaan pelkäävät, että Espoon vahva suomenkielisten valta-asema heikentää mahdollisuuksia saada palveluja ruotsiksi.

Paranee

Toivon, että kuuluminen Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueeseen on hyväksi Espoon ruotsinkielisille.

Espoon palvelut yhdistetään ruotsinkielisten kuntien palveluihin

Pysy entisellään

Minun on vaikea uskoa, että palvelut paranisivat.

Uskon, ettei meidän terveysasemallemme tule ruotsin kielen taitoista henkilökuntaa, vaan että he pysyvät ruotsinkielisissä kunnissa.

Palvelut ovat tähän saakka toimineet Länsi-Uudellamaalla melko hyvin ruotsiksi ja kaksikielisesti.

Huononee

Mitä suurempia yksiköitä, sitä huonompi palvelu ruotsiksi.

Suomenkieliset päättävät.

Olen erityisen huolissani hoitopalveluista ja vanhustenhuollosta. Ellei asiaa pidetä agendalla, vaatimus ruotsinkielisistä palveluista hiipuu vaivihkaa kaikessa hiljaisuudessa.

Kirkkonummen terveydenhuoltohenkilöstö tullaan yhdistämään Espoonlahden henkilökunnan kanssa. Tulemme kokemaan katastrofin hoitopalveluissa.

Varsinais-Suomen hyvinvointialue

Hyvinvointialueeseen kuuluu 27 kuntaa, joista Parainen, Kemiönsaari ja Turku ovat kaksikielisiä kuntia, joissa ruotsinkielisten osuus on merkittävä. Myös Turun suomenkielisisä ympäristökunnissa, esimerkiksi Kaarinassa ja Raisiossa asuu ruotsinkielisiä.

Paranee

Hyvinvointialueita koskeva kielilainsäädäntö on jonkin verran selkeämpi kuin aiempi kielilainsäädäntö.

Näin on luvattu ja lukee laissa. Onnistuminen riippuu kuitenkin paljon suomenkielisten asenteista ja asennoitumisesta ruotsin kieleen.

Pysy entisellään

Kukaan ei välitä. Joten tuskin mikään paranee.

Mikään ei varmastikaan muutu lyhyen ajan sisällä. Sitten onkin epävarmaa, onko meillä ylipäänsä paikallisia terveyspalveluja viiden vuoden päästä?

Toivottavasti palvelut paranevat. Pelkään kuitenkin pahoin, että ne huononevat, koska hoitaja- ja rahapula vaikeuttavat tilannetta.

Huononee

Koska ruotsin kieli saa ”hintalapun”, on selvää, että ruotsista tulee säästökohde.

Luvataan maita ja mantuja, mutta pelkään valitettavasti pahoin, että tiukan paikan tullen ruotsin kielen yli ajetaan.

Ruotsinkieliset palvelut toimivat paikallisesti, mutta huonommin yliopistollisessa sairaalassa.

Suurempi organisaatio = suhteellisesti vähemmän ruotsinkielisiä.

Turunmaan sairaala yhdistettiin TYKSiin, jolloin ruotsin kieli lakaistiin maton alle kertaheitolla.

Ei voi enää huonontua.

Tulee olemaan vaikeaa. Riippuu siitä, missä asut.

On varsin todennäköistä, että ruotsin kieli unohtuu täydellisen sekasorron keskellä!

Pohjanmaan hyvinvointialue

Pohjanmaan hyvinvointialueen muodostavat suomenkielinen Laihia kunta, kaksi suomenkielisenemmistöistä kaupunkia, Vaasa ja Kaskinen sekä 11 kaksikielistä kuntaa, joiden enemmistökieli on ruotsi eli Kristiinankaupunki, Närpiö, Kruunupyö, Maalahti, Mustasaari, Vöyri, Uusikaarlepyy, Pedersöre, Pietarsaari, Luoto ja Kruunupyö. Yhteistyö Pohjanmaan hyvinvointialueen puitteissa käynnistyi kuntayhtymämuotoisena jo 1. tammikuuta 2022.

Kruunupyö on luopunut yhteistyöstä kaksikielisen Kokkolan kanssa, jolloin vastuu sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluista siirtyi Pohjanmaan hyvinvointialueelle.

Paranee

Asun Kruunupyössä ja Kokkolassa (joka kuului Soiteen) on ollut haasteita ruotsinkielisten palvelujen suhteen. Ruotsin kielen asema on vahvempi Pohjanmaan hyvinvointialueella.

Kuntani siirtyy suomenkieliseltä alueelta ruotsinkieliselle.

Pysy entisellään

Työskentelen itse hyvinvointialueella. Ruotsinkielisten palvelujen taso on toisinaan järkyttävä.

Vastaavat uudistukset eivät ole tähän mennessä koskaan vahvistaneet ruotsin kielen asemaa. Kaikki jatkuu täällä entisellään, koska alueemme on näin ruotsinkielinen.

Henkilökunta pysyy entisellään.

Täällä on kaikki hyvin, mutta muutan Helsinkiin, jossa ruotsin kieli on yhä olemattomampi luonnonvara.

Täällä on pikemminkin niin, että suomenkieliset eivät saa hoitopalveluja äidinkielellään.

Huononee

Kaikki on menossa huonompaan suuntaan.

Jo vaihteenhoitajalla vaikuttaa toisinaan olevan vaikeuksia ymmärtää ruotsia.

Kaksikielinen henkilökunta näyttäisi olevan vähenemässä ylipäänsä.

Palvelut heikkenevät kautta linjan, eivät ainoastaan ruotsinkieliset.

Niin kauan kun ruotsinkielisestä henkilöstöstä on pulaa, ei tapahdu mitään. Kaikkia tärkeitä kieliä osaaville pitäisi maksaa tuntuvat kielilisät!

Etelä- ja Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueet

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueeseen kuuluu 18 yksikielisesti suomenkielisiä kuntaa. Alueen moottori on Seinäjoki. Valmius vastaanottaa ruotsinkielisiä potilaita Seinäjoella parani, kun Seinäjoki oli saamassa toisen roolin Vaasan keskussairaalan ollessa menettämässä laajan päivystyksen. Ruotsin kielen kurseja järjestettiin ja käyttöön otettiin ruotsinkieliset opasteet. Hyvinvointialueella asuu noin sata ruotsinkielistä.

Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue on kaksikielinen ja sen moottori on kaksikielinen Kokkola. Alueen ruotsinkielinen asiakaspohja heikkeni Kruunupyyn orientoituessa eteläsuuntaan. Muut seitsemän kuntaa ovat yksikielisesti suomenkielisiä.

Paranee

Hyvinvointialueella tarjotaan kielikursseja kaikille niitä haluaville. Panostamme enemmän tai vähemmän ruotsia osaavien henkilöiden palkkaamiseen.

Pysyy entisellään

En usko, että täällä juurikaan tulee muutoksia.

Huononee

Ruotsinkieliset ovat hyvin pieni vähemmistö hyvinvointialueella, mikä tulee näkymään säästöjä tehtäessä.

Koska henkilökunta pitkälti pysyy samana kuin kuntien terveydenhuoltopalveluissa, ruotsinkielisiin palveluihin ei uskota tulevan välittömästi mitään suuria muutoksia. Pidempää aikaväliä ajatellen taustalla on ikuinen huoli, että ruotsin kielen asema ja ruotsinkielinen palvelutarjonta suurissa yksiköissä marginalisoituu tai vähenee. Suomenkielisenemmistöisissä ympäristöissä asuvat ovat kuitenkin toiveikkaita, että suuriskaalaisuus lisää myös kieliresursseja.

”På älskat modersmål”

– Modersmålets sång*, syrjintää ja häirintää, mutta myös onnea ja ylpeyttä

Tässä osiossa kerromme erilaisista tuntemuksista ja kokemuksista siitä, kun puhuu ruotsia Suomessa. Haasteet ovat luonteeltaan vaihtelevia. Ne osoittavat, miten turhauttavaa ruotsin kielellä puhuminen saattaa olla julkisessa tilassa samalla kun niistä henki omaan äidinkielen kohdistuvaa iloa ja myönteisyyttä.

Aloitamme kielteisistä kokemuksista, jonka jälkeen syvennymme myönteisiin ulottuvuuksiin.

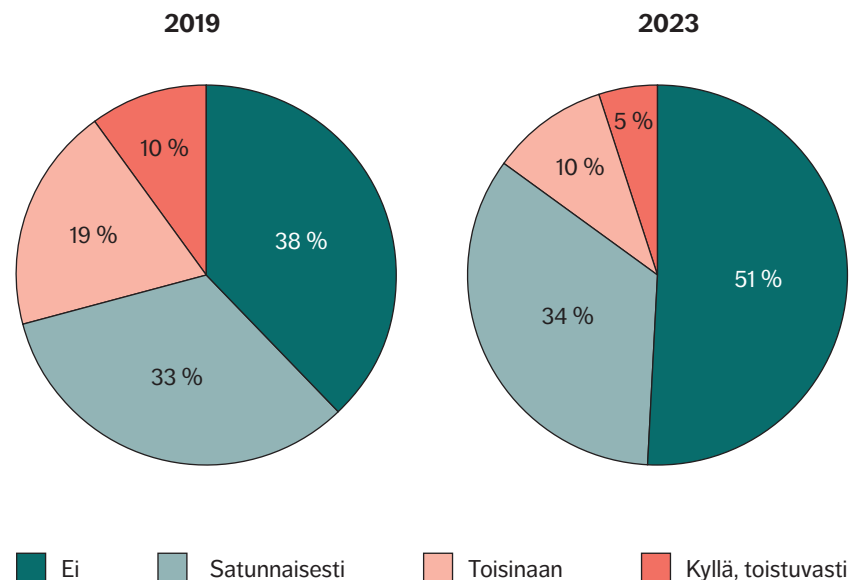
Kysymykseen äidinkielestä johtuneeseen syrjintään ja häirintään työelämässä tai vapaa-ajalla vuoden 2019 ja vuoden 2023 mittauksissa saaduista vastauksista on luettavissa myönteistä kehitystä. Vuonna 2019 ikävykyksiä kielellisistä syistä kokeneita oli 62 prosenttia. Vastaava luku oli neljä vuotta myöhemmin laskenut 49 prosenttiin. 10 prosenttia vuonna 2019 vastanneista kertoi kohdanneensa syrjintää tai häirintää toistuvasti, kun vastaavaa oli kokenut vain 3 prosenttia 2023. Laskua on vaikea selittää. Voimme vain todeta, että luvut nyt ovat myönteisempiä tai oikeastaan vähemmän kielteisiä, vaikka tapahtumat ovat jo vuosien takaisia.

Samanaikaisesti on lisäksi todettava, ettei lukuja suinkaan pidä tulkita tyydyttäväiksi. Se, että puolet suomenruotsalaisista on kokenut syrjintää ja joutunut häirinnän kohteeksi työelämässä tai vapaa-ajallaan on suorastaan huolestuttavaa, vaikka monet välikohtaukset ovat kuitattavissa humalajorinoina ja teinikäisten provokaationa. Työpaikoilla tapahtuu nimittäin myös huomattavasti vakavampaa, pitkäaikaista ja järjestelmällistä kiusaamista.

*Modersmålets sång on Suomen ruotsinkielisen väestön juhla laulu, jota on luonnehdittu suomenruotsalaisten epäviralliseksi kansallislauluksi.

KUVIO 12.

Oletko joutunut syrjinnän/häirinnän kohteeksi työelämässä tai vapaa-ajalla äidinkielesi johdosta?
2019 ja 2023

Seurantakysymyksellä pyrittiin selvittämään ovatko syrjintä tai häirintä lisääntyneet viimeisen viiden vuoden aikana aiempaan verrattuna. Vajaa puolet vastaajista ei ollut kokenut minkään muuttuneen. Hieman aiempaa useammat (32 prosenttia) koki syrjinnän vähentyneen huomattavasti tai hieman, kun taas vähän harvemmat (21 prosenttia) kokivat syrjinnän lisääntyneen hieman tai paljon.

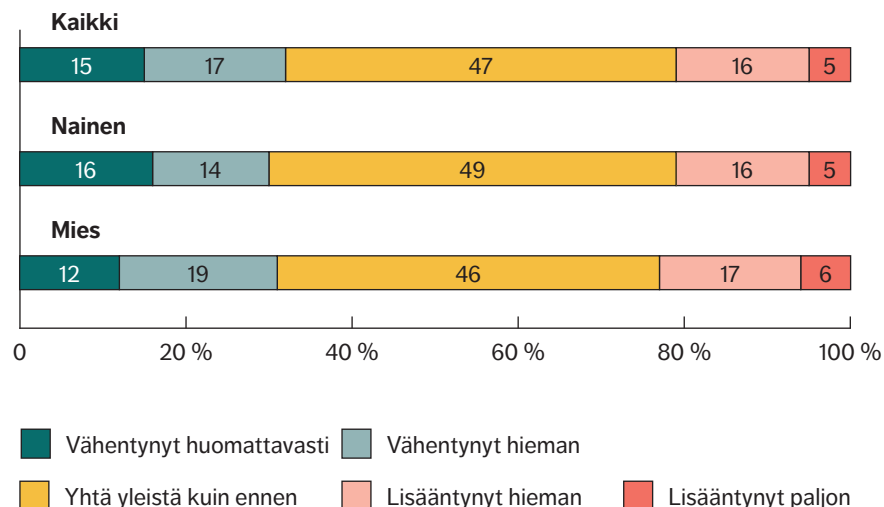
Sukupuolten välillä on jonkin verran eroja. Useammilla naisilla on hieman entistä vähemmän kielteisiä kokemuksia kuin miehillä, mutta erot eivät ole suuria.

Edellisessä raportissa annettiin monia esimerkkejä syrjinnästä ja häirinnästä. Nyt kirjatut kokemukset ovat usein luonteeltaan hyvin samankaltaisia. Siksi näitä kielteisiä kokemuksia ei toisteta tässä raportissa.

Keskitymme sen sijaan erääseen kyselylomakkeen jatkokysymyksistä. Siinä tiedusteltiin, onko tilanteita, joissa vastaaja välttelee ruotsin puhumista. Tässä joitakin kuvaavia ja valitettavasti edustavia esimerkkejä kokemuksista.

KUVIO 13.

Onko äidinkielesi johdosta syrjinnän/hyökkäyksen kohteeksi työelämässä tai vapaa-ajalla joutuminen mielestäsi lisääntynyt vai vähentynyt viimeisen 5 vuoden aikana entiseen verrattuna. Kaikki sekä sukupuolen mukaan.

Pyrin välttämään joutumista tilanteisiin, joissa puhun puhelimeen julkisilla paikoilla. (Nainen, Pirkanmaa)

Ihmiset ovat alkaneet linja-autossa tai junassa puhua pahaa minusta kuultuaan minun puhuvan ruotsia. (Nainen, Pirkanmaa)

Vältän ruotsin puhumista kuuluvasti liikkeessäni ulkona iltaisin Turussa. (Nainen, Varsinais-Suomi)

Grillijonossa yöllä Turun keskustassa. (Nainen, Varsinais-Suomi)

Vältän ruotsin puhumista linja-autossa. En tosin kaikissa paikallisbusseissa. (Nainen, Varsinais-Suomi)

Jos olen myöhään ulkona, esimerkiksi ravintolassa, välttelen mieluiten ruotsin puhumista. (Nainen, Varsinais-Suomi)

Kaikkialla on vältettävä puhumasta ruotsia! (Nainen, Varsinais-Suomi)

Syytä välttää ravintoloissa ja ulkona kaupungilla iltaisin. (Mies, Varsinais-Suomi)

Välttelen ruotsin puhumista täysin suomenkielisessä ympäristössä. (Mies, Varsinais-Suomi)

Suomenkielisissä kunnissa käydessäni. (Nainen, Pohjanmaa)

Julkisissa tiloissa, (provosoituvien) humalaisten joukossa tai suomenkielisillä alueilla. (Nainen, Uusimaa)

Linja-autossa ja junassa klo 19 jälkeen. (Nainen, Uusimaa)

Olen neuvonut lapsiani olemaan puhumatta ruotsia kovaäänisesti. (Nainen, Uusimaa)

Vältän ruotsin puhumista pääkaupunkiseudulla muualla kuin turvallisessa seurassa ja ympäristössä. (Nainen, Uusimaa)

Puhun suomea välttääkseni sellaisia tilanteita. (Nainen, Uusimaa)

Suomenkielisten on mahdotonta ymmärtää etunimeäni, joten käytän yleensä toista nimeäni. (Nainen, Uusimaa)

Jos käyn kaupassa oman kotipaikkakuntani ulkopuolella. (Nainen, Uusimaa)

Välttelen nykyisin ruotsinkielisiä puheluja, jos olen yksin julkisissa kulkuvälineissä. (Nainen, Uusimaa)

Kaihdan ruotsin puhumista Kymenlaaksossa. (Nainen, Uusimaa)

En uskalla enää soittaa äidilleni junassa matkustaessani. (Nainen, Uusimaa)

Poliisin ja puolustusvoimien kanssa. (Mies, Uusimaa)

Vapaa-ajalla vieraassa seurassa. (Mies, Uusimaa)

S-marketin maksuautomaatit ovat todella kovaäänisiä.
Olen alkanut käyttää englantia. (Mies, Uusimaa)

Virastoissa ja laitoksissa. (Mies, Uusimaa)

Muissa kunnissa kuin Närpiössä. (Nainen, Pohjanmaa)

Hotellissa kaikkina vuodenaikoina. (Nainen, Pohjanmaa)

Pelottavaa olla vieraissa paikoissa yksin ja puhua ruotsia puhelimeen. (Nainen, Pohjanmaa)

Suomenkielisissä nuorisoryhmissä kannattaa välillä vältellä.
(Mies, Pohjanmaa)

Välttelen ruotsin puhumista sitä puhumattomien ryhmien läheisyydessä, eli valitettavasti melko usein. (Mies, Pohjanmaa)

Usein on kyse tilanteista julkisissa tiloissa, joissa ympäristöä ei koeta turvalliseksi. Eniten huolestuttavaa on, ettei kyse aina ole päihtyneistä henkilöistä vaan matkustamisesta julkisen liikenteen kulkuneuvoilla tai työpaikasta.

Vastareaktioitakin on eli monia, jotka eivät pelkää toisten provosoitumista.

Puhun tietoisesti ruotsia tietyissä tilanteissa, vaikka tiedän, etten voi saada palvelua ruotsiksi. (Mies, Varsinais-Suomi)

Ei, olen ylpeä suomenruotsalainen, joka puhuu ja tulee puhumaan ruotsia kaksikielisessä kotikaupungissaan. (Mies, Varsinais-Suomi)

Aloitan useimmissa paikoissa aina ystävällisesti ruotsiksi, enkä välttele viestittämistä ylemmäs hierarkiassa, että ”tarvitsemme enemmän ruotsinkielistä henkilökuntaa”. (Nainen, Uusimaa)

En koskaan välttele äidinkieleni käyttöä kotimaassani. Mutta jotkut suomenruotsalaiset esittävät kärkeviä kommentteja! (Nainen, Uusimaa)

En missään tilanteessa unohtaisi äidinkieltäni. (Nainen, Uusimaa)

Kuulun heihin, jotka aina aloittavat keskustelun ruotsiksi. (Nainen, Uusimaa)

En koskaan välttele keskustelun aloittamista ruotsiksi. (Nainen, Uusimaa)

Minulle on huudeltu linja-autossa, kun puhun ruotsia, mutta siitä huolimatta en välttele ruotsin puhumista kodin ulkopuolella. (Nainen, Uusimaa)

Puhun julkisesti ruotsia edes ajattelematta kielteisiä seurauksia. Jos jollakin on jotain huomautettavaa, minulle ei tuota ongelmia osoittaa ihmisille paikkansa. (Mies, Uusimaa)

Olen ylpeä paikallisesta kansalliskielestä ja kyllästynyt syrjintään. Käytän siksi sitä enimmäkseen koko ajan. (Mies, Uusimaa)

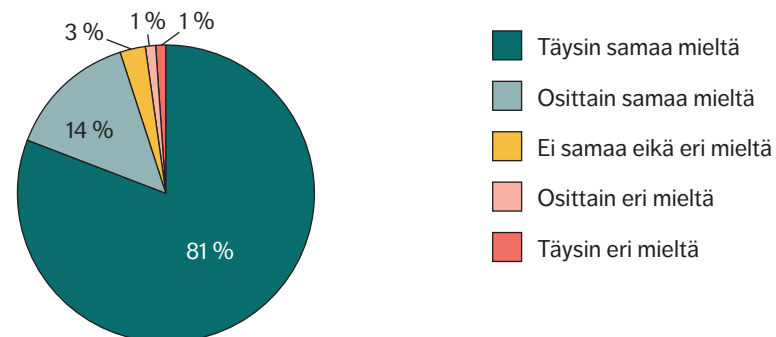
Koska meillä on laillinen oikeus käyttää ruotsin kieltä, minulle ei tuota minkäänlaisia ongelmia aloittaa ruotsiksi. (Mies, Pohjanmaa).

Nyt tutkimme asiaa toisesta näkökulmasta ja näemme, miten ja millä tavoin vastaajistamme on myönteistä puhua ruotsia tai olla suomenruotsalainen.

Miltei kaikki eli 95 prosenttia vastaajista on täysin tai lähes täysin samaa mieltä väittämän ”olen ylpeä suomenruotsalaisesta identiteetistäni” kanssa. Vain kaksi prosenttia ei koe voivansa kannattaa väittämää.

KUVIO 14.

Olen ylpeä suomenruotsalaisesta identiteetistäni.

Useimmat eivät koe omaa kieltään rasitteena ja taakkana sen johdosta kohtaamastaan erilaisesta häirinnästä huolimatta ja vaikka heillä on toisinaan vaikeuksista toimia yhteiskunnassa, joka ei täytä kielilakia ja tarpeita vastaavia velvoitteitaan. Omaan kieleen yhdistetään sitä vastoin pääasiassa myönteisiä tunteita, vaikka monet ovat jopa joutuneet välttämään sen käyttämistä.

Kysymys kuului: *Mitä seuraavista tunteista ruotsin puhuminen herättää sinussa?* Mainitut, melko epäjärjestelmällisesti luetellut tunteet olivat kiitollisuus, ahdistus, mielihyvä, ärsytys, toivo, suru, toivottomuus, turvattomuus, ilo, innostus, uupumus, rakkaus, rauha, stressi, ylpeys ja häpeä.

Näistä kuudestatoista tunteesta kahdeksan siis oli myönteisiä ja kahdeksan kielteisiä. Useimmilla kielteisillä tai myönteisillä tunteilla oli myös vastakohta, jolloin vaihtoehdot toisinaan olivat toisensa poissulkevia. Valittava vaihtoehtomäärä rajattiin viiteen.

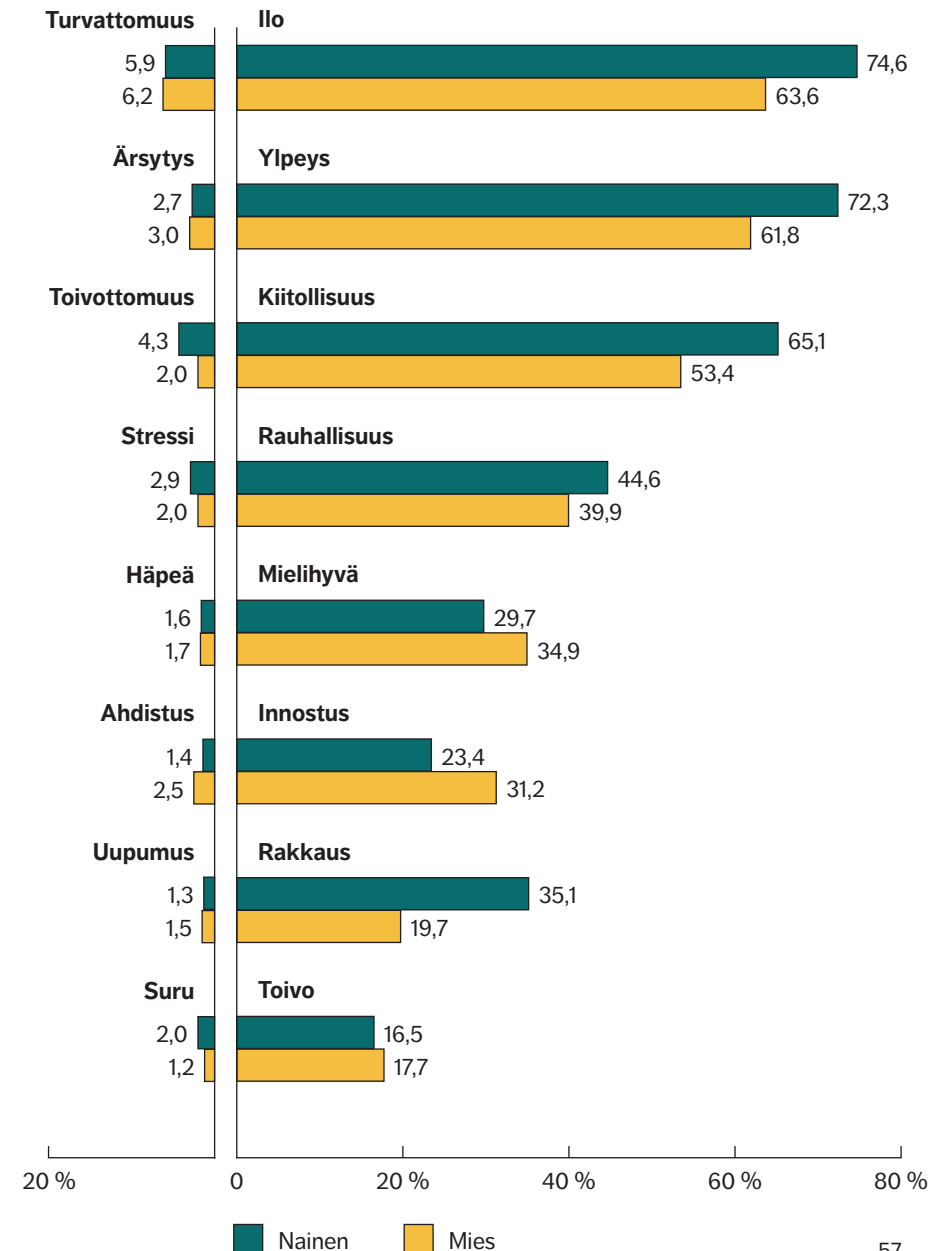
Ajatus oli selvittää koetaanko oma kieli rasitteeksi tai taakaksi etenkin toisinaan häiritseväksi ja turhauttavaksi koetussa kieli-ilmapiiressä. Näin ei ilmeisestikään ole. Useimmat yhdistävät ruotsin kielen puhumiseen lähes ainoastaan myönteisiä tunteita. (Kuvio 15).

Ilo, ylpeys ja kiitollisuus saavat eniten merkintöjä sekä naisilta että miehiltä. Naiset ovat taipuvaisia valitsemaan useampia vastausvaihtoehtoja ja he valitsevat usein myös *rakkauden* omaan kieleen yhdistettäväksi sanaksi. Miesten valinnat osuvat naisia useammin sanoihin *mielihyvä, innostus* ja *toivo*. Yllättävänä monet sekä naiset että miehet kuvaavat äidinkieltensä käyttöön liittyvää tunnetta myös sanalla *rauha*, siitäkään huolimatta, että monet olivat kokeneet häirintää kielen johdosta.

KUVIO 15.

Mitkä seuraavista sanoista kuvaavat parhaiten tunteitasi puhuessasi ruotsia. Enintään viisi vaihtoehtoa. Sukupuolen mukaan.

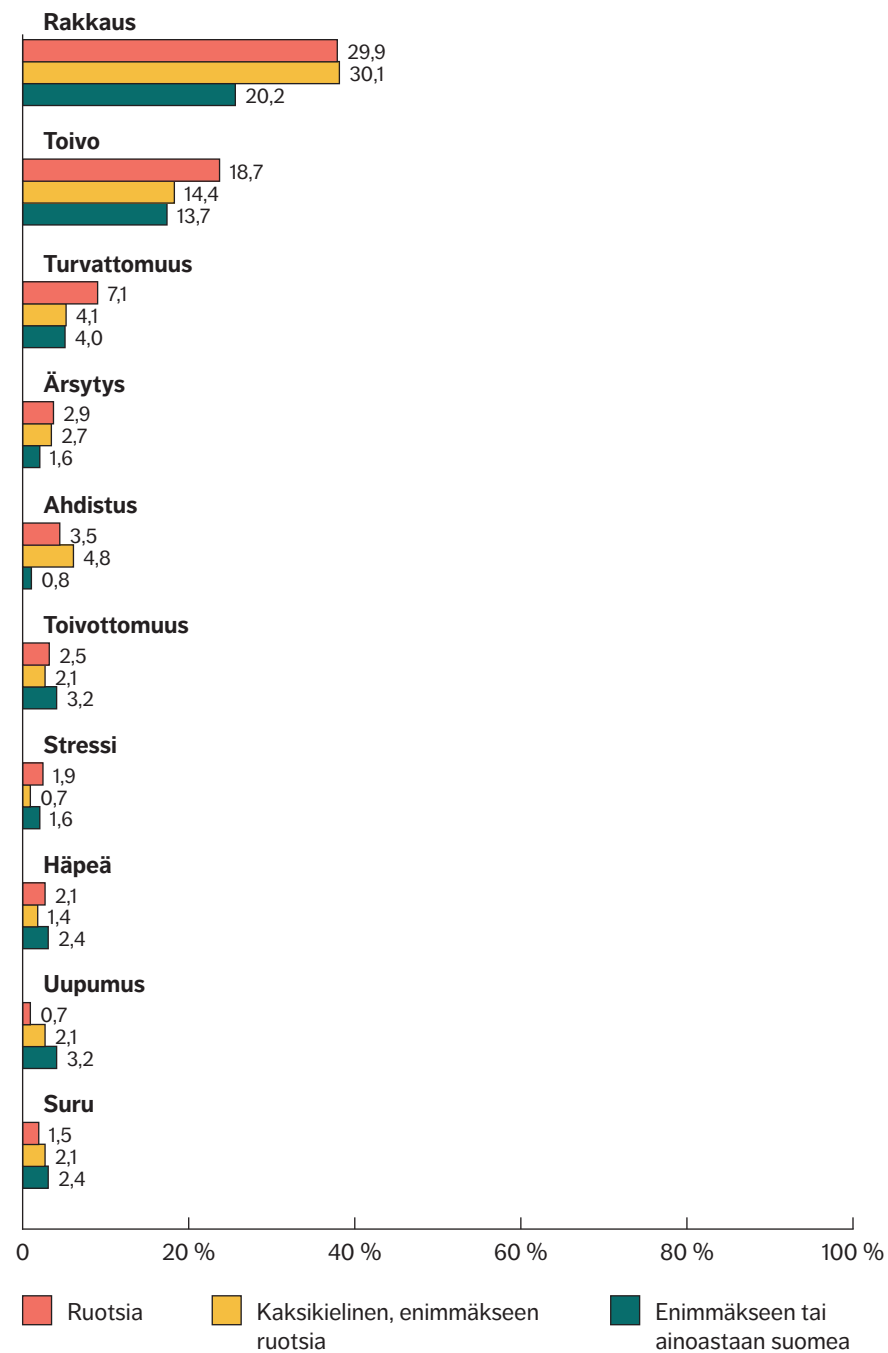
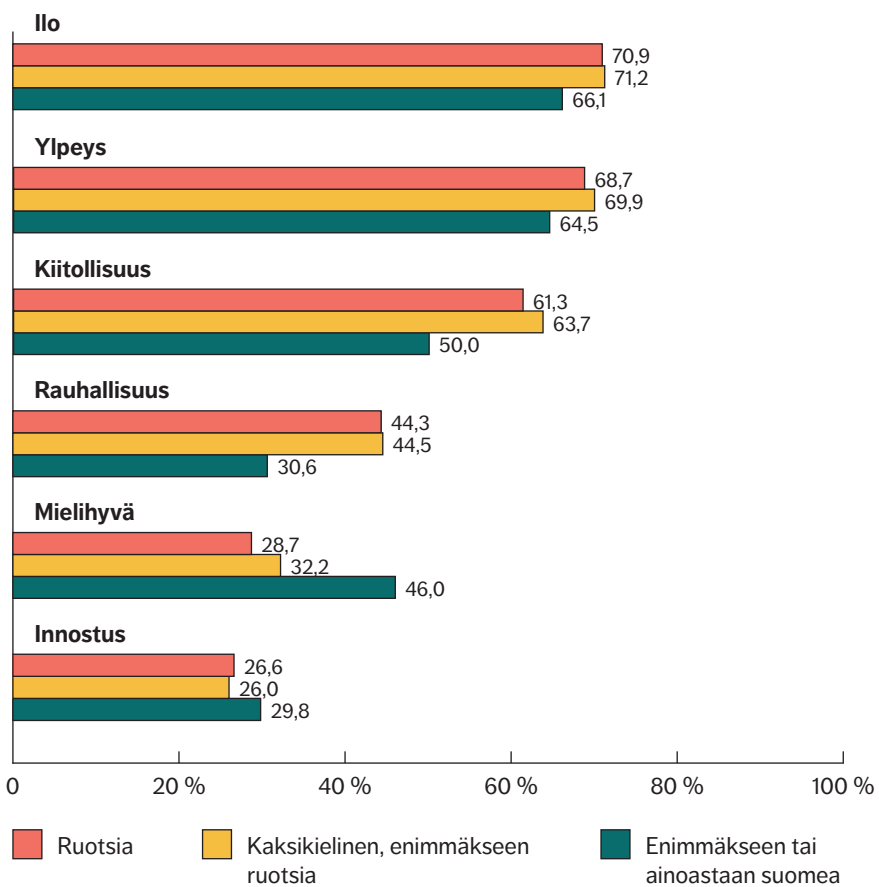

Vastaukset noudattavat usein samaa, kotitalouden kielen mukaista kaavaa. Käsitukset ovat varsin samankaltaisia yksikielisesti ruotsinkielisissä ja kaksikielisissä talouksissa, joissa ruotsin kieli on hallitseva kieli. Talouksissa, joissa suomi on hallitseva tai ainoa kieli, *kiitollisuus* on harvinaisempi vaihtoehto, kun sitä vastoin *mielihyvä* ja *innostus* esiintyy useammin kuin ruotsinkielisten talouksien tai talouksien, joissa ruotsi on hallitseva kieli vastauksissa.

Käsitysten lähempi tulkinta edellyttäisi kielitieteellisempää ja psykologisempaa analyysiä. Tyydymme tässä toteamaan, että omaan kieleen liittyvät tunteet ovat myönteisiä, mutta kielteisiäkin tuntemuksia on toki (Kuvio 17).

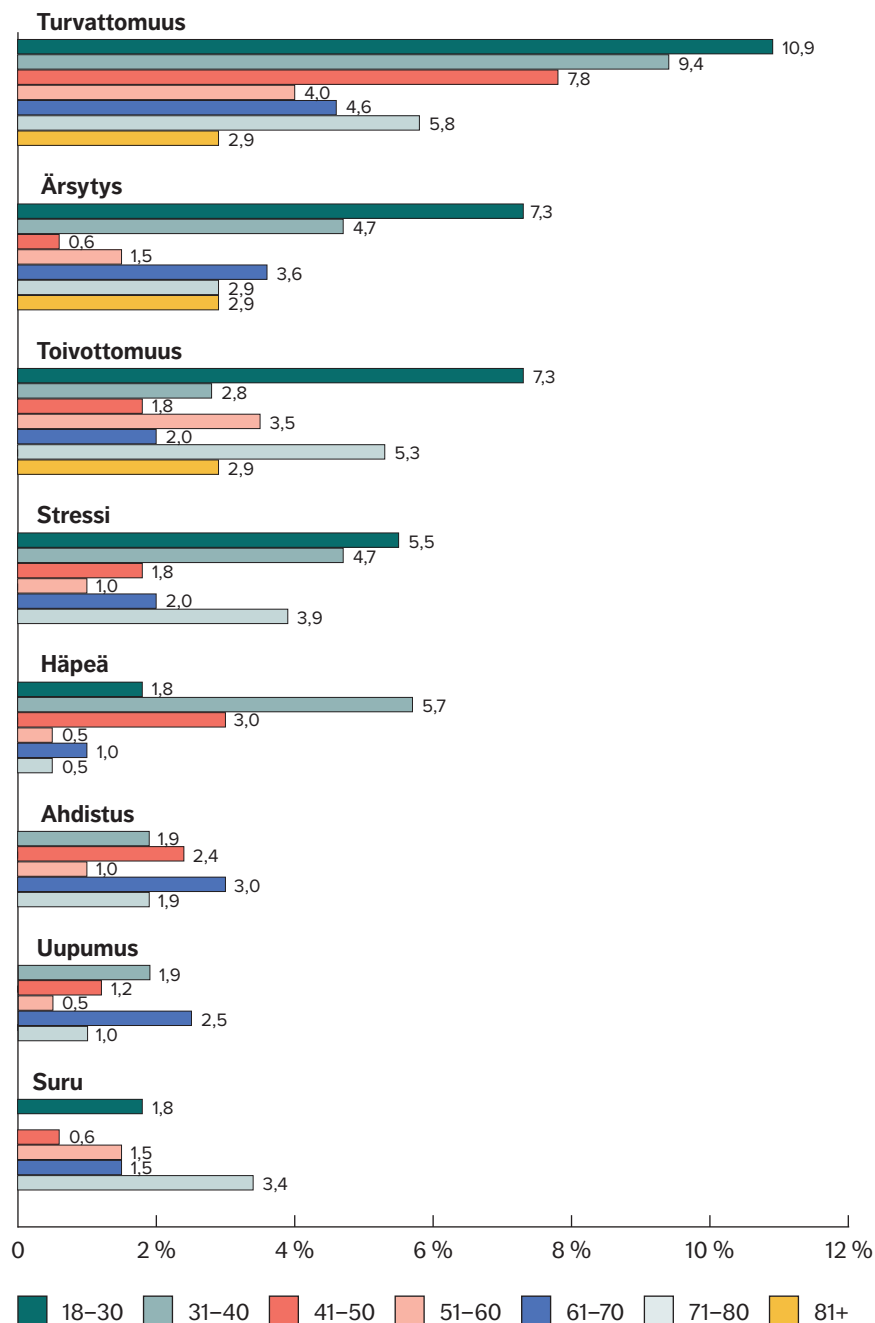
KUVIO 16.

Mitä tunteita ruotsin kielen puhuminen herättää sinussa? Talouden kielen mukaan

KUVIO 17.

Kielteisiä tunteita kieltä kohtaan iän mukaan.

Kieleen liittyvät kielteiset tunteet ovat kuitenkin melko harvinaisia. Niiden lähempi tarkastelu saattaa siitä huolimatta olla mielenkiintoista. Joidenkin mielestä kieleen liittyviä kielteisiä tunteita ovat lähinnä *turvattomuus*, *ärsytys*, *toivottomuus* sekä pienemmässä määrin *stressi* ja *häpeä*. Sitä vastoin häviävän pieni osa tuntee *ahdistusta*, *uupumusta* tai *surua* puhuessaan ruotsia.

Kokemusperäinen aineisto on liian rajallinen tarkemman analyysin tekemiseksi, mutta yksi tekijä siitä voidaan kuitenkin ottaa lähempään tarkasteluun eri ikäluokkien vastauksia verrattaessa. Nuoremmilla vastaajilla näyttää olevan hieman iäkkäämpiä useammin kielteisiä tunteita. Etenkin *turvattomuus*, *ärsytys*, *stressi* ja *häpeä* esiintyvät useammin nuorten kuin varttuneempien vastauksissa. Kysymys siitä, johtuvatko nämä tuntemukset vastaajien elinkaarren vaiheesta vai vallitsevista suuntauksista jääköön tässä avoimeksi. Tulevissa mielipidemittauksissa on ehkä kuitenkin syytä vastaavissa analyyseissä huomioida omaan kieleen liittyvät tunteet, koska ne ovat vahvasti sidoksissa kielelliseen identiteettiin.

Lopuksi vielä joitakin kummassakin kyselytutkimuksessa esitettyjä kielellisten haasteiden kohtaamiseen liittyviä kysymyksiä.

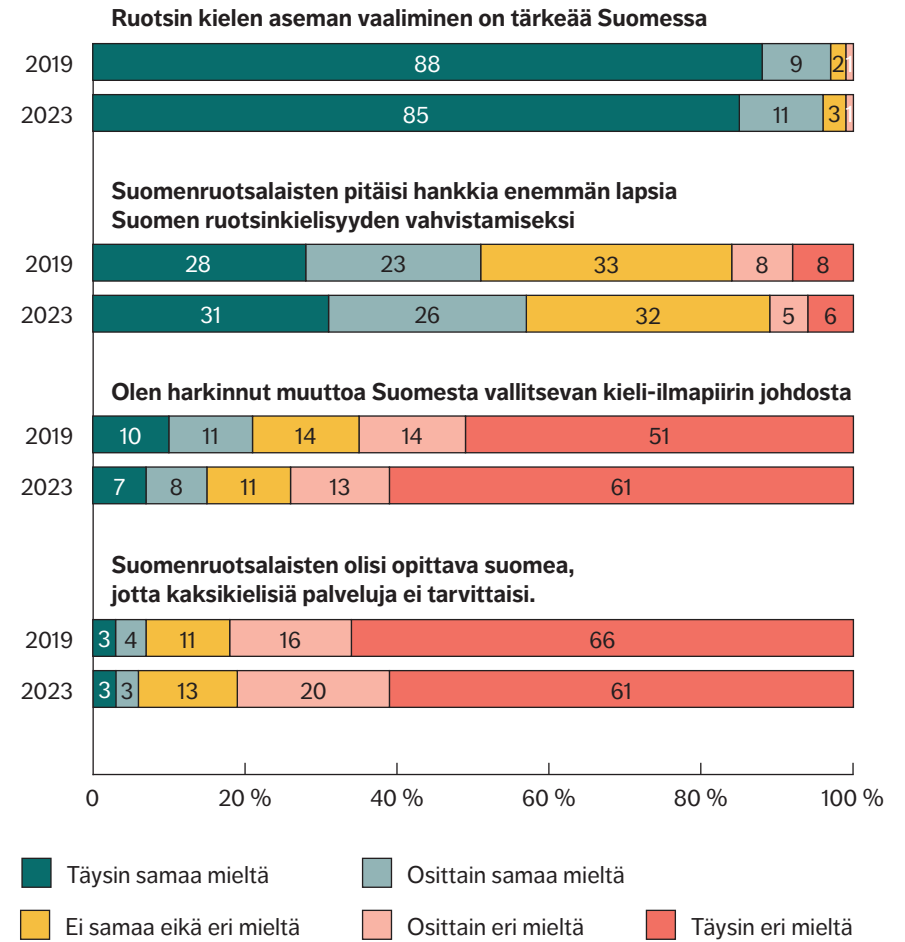
Suomenruotsalaiset ovat vakuuttuneita, että ruotsin kielen aseman vaaliminen Suomessa on tärkeää. Vastausjakauma ei ole muuttunut tältä osin. Lisäksi, kuten tulemme havaitsemaan, Suomessa on hyvät valmiudet käydä aktiivista julkista keskustelua ruotsin kielestä ja valita ruotsin kielen eteen työtä tekeviä poliitikkoja.

Enemmistö pitää hyvänä suomenruotsalaisten korkeaa syntyvyyttä. Yksi kolmesta vastaajasta ei ota asiaan kantaa, kun puolestaan 10 prosenttia ei pidä ajatuksesta. Mittausten välillä on tapahtunut ainoastaan vähäistä siirtymää, mutta ajatuksesta pitäviä on nyt jonkin verran enemmän kuin vuonna 2019.

Maastamuutto, etenkin Ruotsiin, on ajoittain ollut suurta suomenruotsalaisten keskuudessa. Ja myös viime vuosina monet nuoret ovat muuttaneet ulkomaille muualtakin kuin Pohjanmaalta. Kieli on harvoin ollut muuttopäätösten *ratkaiseva tekijä*, mutta sitä vastoin päätöstä *edistävä* tekijä. Mielenkiintoista on, että huomattavasti harvemmat nyt kuin 2019 ovat harkinneet muuttoa Suomesta kieli-ilmapiiirin takia. Tämän tulkitseminen osoitukseksi kieli-ilmapiiirin paranemisesta saattaa kuitenkin olla hätköityä. Yhtä hyvin saattaa olla kyse siitä, ettei liikkuvuus ylipäänsä ole nyt yhtä suurta. Täysin syy ei kuitenkaan ole hävinnyt, koska sentään peräti 15 prosenttia sanoo harkinneensa muuttoa kielellisistä syistä.

KUVIO 18.
Miten asennoitunut seuraaviin väittämiin?
2019 ja 2023

Useimmat lienevät vakuuttuneita siitä, että suomenruotsalaisten tulisi oppia suomea, sillä kokevathan useimmat myös, että suomenkielisten tulisi oppia ruotsia. Valtaosa ei kuitenkaan kannata väittämää, että suomea tulisi oppia kaksikielisten, lue ruotsinkielisten, palvelujen tarpeen eliminoinemiseksi. Vastajat haluavat elää täysipainoista elämää myös ruotsiksi, vaikka he ovat kaksikielisiä.

Pitkän tähtäimen kielisuunnittelua

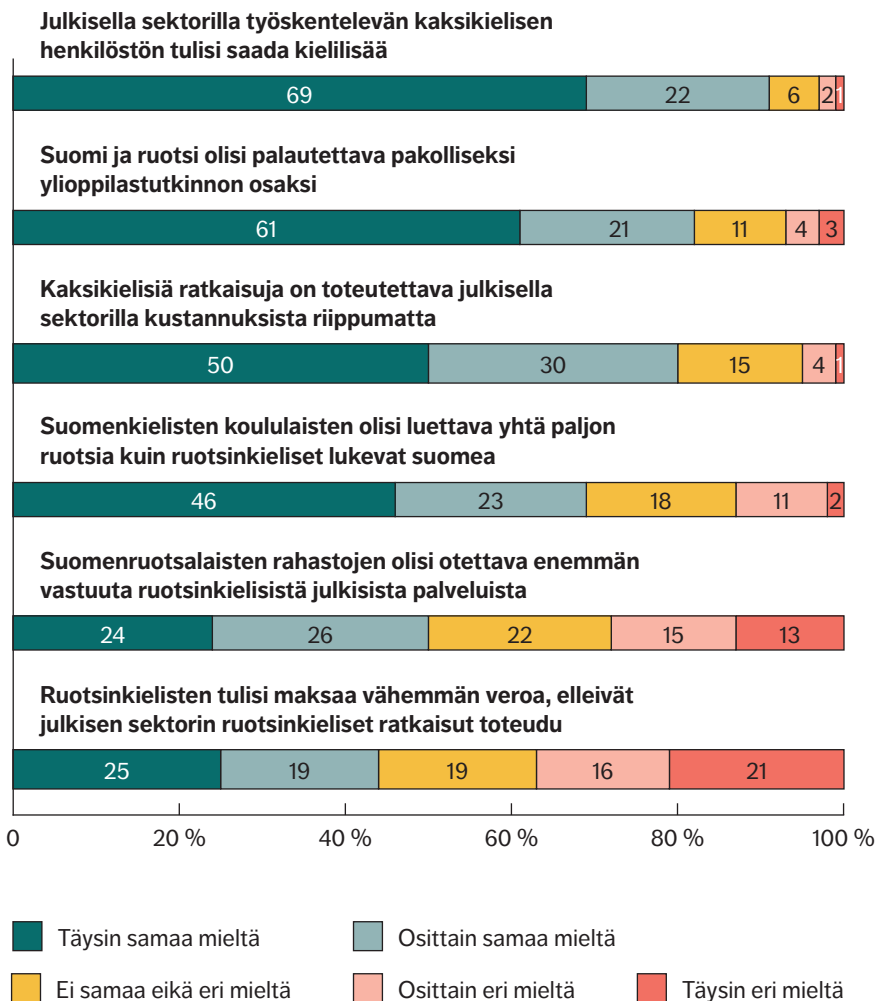
– miten liukuportaot saadaan liikkeelle?

Suomenruotsalaisilla on melko selkeitä käsityksiä siitä, miten ruotsinkielisten palvelujen saatavuuden kielteinen suuntaus saataisiin käännettyä. Kyselyssä oli joukko melko irrallisia ja erilaisia ehdotuksia erilaisiksi toimenpiteiksi. Osaa ehdotuksista voidaan pitää täysin utopistisina tai poliittisesti epärealistisina, mutta siitä huolimatta on mielenkiintoista katsoa, mitkä toimenpiteet puhuttelevat suomenruotsalaisia.

1. **Kielilisän** maksamisesta julkisen sektorin kaksikieliselä henkilöstölle ollaan yksimielisiä. Kysymyksessä ei ole lähemmin määritelty, minkä suuruinen sen tulisi olla ja mitä kaksikielisyydellä tarkoitetaan käytännössä, mutta on selvää, että reilut 90 prosenttia vastaajista kannattaa ajatusta. Se, että suomenruotsalaiset hyötyisivät tällaisesta ratkaisusta, ja että tässä ajetaan omaa asiaa, on tietenkin huomioitava. Lähtökohtaisesti toimenpidettä todennäköisesti kuitenkin tuetaan asiakasnäkökulmasta.
2. Siitäkin vallitsee melko suuri yksimielisyys, että **ruotsi** ja **suomi** tulisi palauttaa pakolliseksi ylioppilastutkinnon osaksi. Yli 80 prosenttia on sitä mieltä, että palauttaminen on toivottavaa, 11 prosenttia epärii ja ainoastaan 5 prosenttia vastustaa ehdotusta. Hieman pienempi osuus, mutta kuitenkin selkeä enemmistö kokee, että suomenkielisten koululaisten tulisi opiskella **yhtä paljon ruotsia** kuin ruotsinkieliset lukevat suomea. 18 prosenttia epärii ja 13 prosenttia pitää ehdotusta enemmän tai vähemmän kohtuuttomana. On huomionarvoista, ettei enemmistö suomenruotsalaisista tähän kyselyyn vastanneista koe, että enemmistöön tai vähemmistöön kuulumus saa ratkaista, missä laajuudessa toista kieltä opiskellaan. Pikemminkin peräänkuulutetaan yhdenvertaista kaksikielisyyšnäkökulmaa, jossa myös kieltenopetusta annetaan kielilain mukaan ”samanlaisin perustein”.

3. Enemmistö on myös sitä mieltä, että julkisissa palveluissa on noudatettava kaksikielisiä ratkaisumalleja. Mielenkiintoista tässä yhteydessä on, että näin on tehtävä myös lisäksi ”**kustannuksista riippumatta**”. Se, että lähes 80 prosenttia tukee ajatusta kustannuksista riippumatta osoittaa, että periaatetta julkisten palvelujen kaksikielisyydestä samanlaisin perustein pidetään tärkeänä ja että sen on saatava maksaa.
4. Vastaajat asennoituvat huomattavasti varauksellisemmin ehdotukseen, että suomenruotsalaisten **rahastojen vastuuta** ruotsinkielisistä julkisista palveluista olisi lisättävä. Vaikka julkisten palvelujen periaatteessa on oltava verovaroin rahoitettuja, lähes puolet vastaajista tosin kokee, että rahastojen olisi kannettava asiasta suurempaa vastuuta. Toisaalta kuitenkin 28 prosenttia kokee, ettei tämä kuulu rahastojen tehtäviin ja 22 prosenttia ei halua ottaa asiaan suoraan kantaa.
5. Suomenruotsalaiset ovat samaa mieltä myös siitä, että suomenruotsalaisten tulisi maksaa **vähemmän veroja**, elleivät ruotsinkieliset ratkaisut toimi julkisella sektorilla. Ehdotus on tietenkin poliittisesti epärealistinen ja olisi lähes mahdoton toteuttaa käytännössä. Periaatteellisella tasolla 44 prosenttia vastaajista kuitenkin tukee ajatusta, ellei kaksikielisyyt toteudu. 37 prosenttia vastaajista ei pidä ehdotusta toivottavana, tai realistisena. Yhteensä 19 prosenttia ei halua ottaa vaihtoehtoihin kantaa.

KUVIO 19.
Miten asennoidut seuraaviin väittämiin?

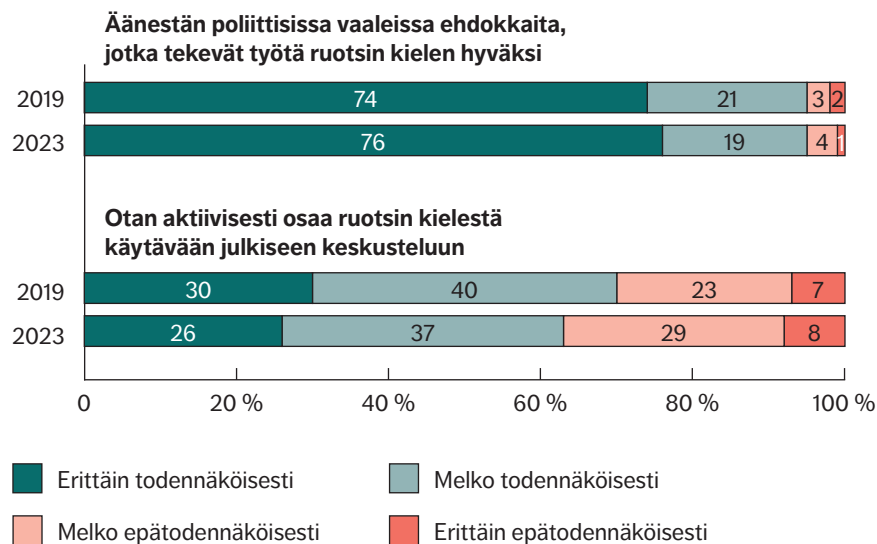
Poliittiset puolueet ja ruotsin kieli

Suomenruotsalaisten poliittiset mieltymykset ja poliittinen aktiivisuus ovat tämän kyselyn mukaan erittäin vakaita. Samoin kuin neljä vuotta sitten tehdyssä vastaavassa kyselyssä, kieli on edelleen äänestyskopissa tärkeä tekijä. Yli 90 prosenttia sanoo äänestävänsä ehdokkaita, jotka tekevät työtä ruotsin kielen hyväksi. Noin 20 prosenttia pitää tätä melko todennäköisenä, ja peräti 70 prosenttia erittäin todennäköisenä. Vastaukset ovat lähes identtisiä kummassakin mittauksessa. (Kuvio 20).

Todennäköisyys, että äänestää ruotsinkielistä ehdokasta, on hieman suurempi naisilla samoin kuin alueilla, joilla ruotsin kieli on hallitsevammassa asemassa, jolloin tietenkin myös ruotsinkielisten ehdokkaiden tarjonta on suurempaa.

Suomenruotsalaiset kokevat poliittisten vaalien lisäksi olevansa melko aktiivisia kieliasioista käytävässä julkisessa keskustelussa. Mittausten välillä on nähtävissä vähäistä hiipumista oman aktiivisuuden arvioinnissa, mutta selkeä enemmistö ilmoittaa kummassakin mittauksessa ottavansa todennäköisesti osaa ruotsin kielestä käytävään julkiseen keskusteluun. Saattaa vaikuttaa siltä, että vastaajat yliarvioivat aktiivisuutensa, koska se ei ehkä ole kovin näkyvää. Meidän on kuitenkin muistettava, ettei yhteiskunnallinen keskustelu nykyisin näy ainoastaan lehtien mielipidepalstoilla, vaan enemmänkin sosiaalisessa mediassa sekä puheissa erilaisissa sosiaalisissa yhteyksissä. Suomenruotsalaiset kokevat joka tapauksessa tarvittaessa mielellään osallistuvansa julkiseen keskusteluun erityisesti kieliasian ollessa agendalla.

KUVIO 20.
Kielipoliittinen aktiivisuus.

Poliittisilla puolueilla on erilaiset profiilit suhteissaan ruotsin kieleen ja maan kaksikielisyyteen. Puolueohjelman ei tarvitse aina olla yhteneväinen kieli-asioissa annettavan mielikuvan kanssa. Vastaajia pyydettiin kertomaan, minkälaiseksi he mieltävät kunkin poliittisen puolueen roolin ruotsin kielen aseman säilyttäjänä Suomessa. Vaihtoehdot olivat myönteinen, neutraali tai kielteinen. Jotta vastausten vertaileminen olisi mahdollista, valittavana myös ollut vastausvaihtoehto En osaa sanoa ei ole huomioitu kuviossa. Jokaisen puolueen saama vastaajamäärä on sulkeissa, ja indikoi siten jossain määrin, mihin profiiliin liittyvä epävarmuus on suurinta.

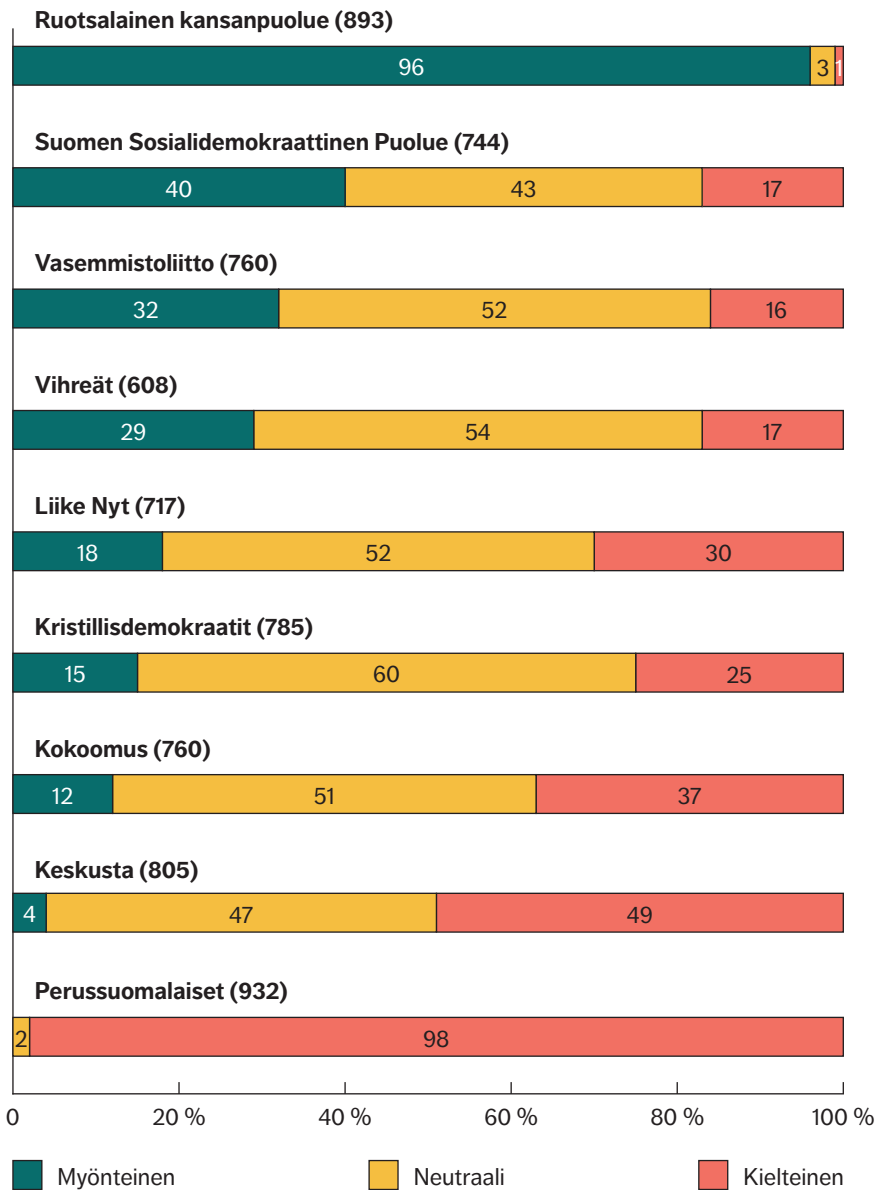
Väriskaala vihreästä punaiseen osoittaa selkeästi kaksi ääripäätä. Miltei kaikki kokevat, että Ruotsalainen kansanpuolue asennoituu myönteisesti ruotsin kielen asemaan Suomessa, mutta yhtä moni on sitä mieltä, että Perussuomalaisilla on kielteinen asenne ruotsin kielen asemaan. Muut puolueet ovat näiden ääripäiden välissä. 40 prosenttia kokee, että sosialidemokraattinen puolue asennoituu myönteisesti ruotsin kieleen, kun puolestaan 17 prosenttia katsoo, että puolueen asenne on kielteinen. Vasemmistoliittoa koskevat mieliteet jakaantuvat vastaavalla tavalla sillä erotuksella, että harvemmat kokevat

puolueen asenteen myönteiseksi ruotsin kieltä kohtaan. Vihreitä koskevat luvut ovat samankaltaisia.

Useimmat kokevat Liike Nytin asenteen ruotsin kieleen kielteiseksi, vaikka puoluejohtaja Hjallis Harkimo on ruotsinkielinen ja usein puolueen ainoat kasvot ulospäin. Hieman yllättäen myös sekä Kristillisdemokraattien että Kokoomuksen koetaan asennoituvan melko kielteisesti tai neutraalisti ruotsin kieleen, vaikka kummallakin puolueella on, ja on ollut, vahvoja ruotsinkielisiä edustajia myös valtakunnan politiikassa. Huomiota herättävää on myös, että vain neljä prosenttia on sitä mieltä, että Keskusta asennoituu myönteisesti ja puolet kokee puolueen asennoituvan kielteisesti ruotsin kieleen. Sipilän hallituksen toiminta kamppailussa Vaasan keskussairaalaista on ilmeisesti jättänyt jälkensä.

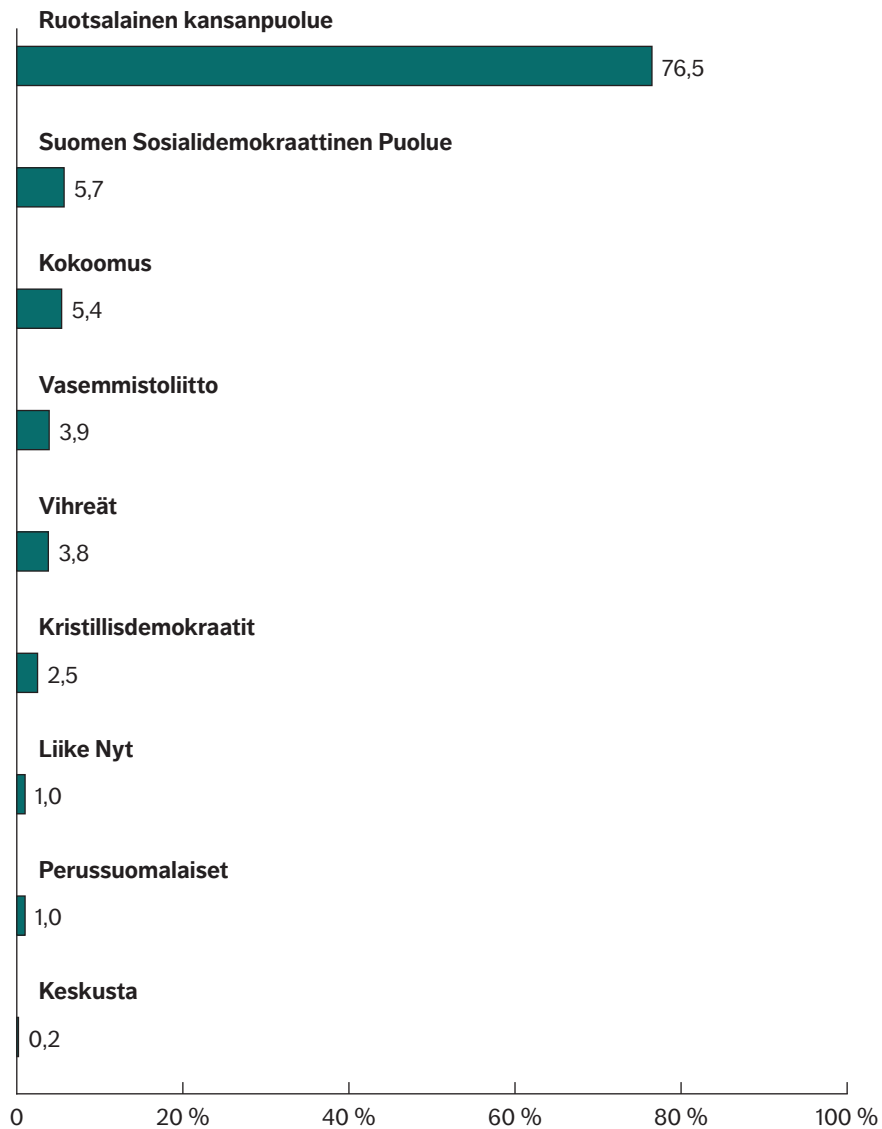
KUVIO 21.

Minkäläinen asenne seuraavilla poliittisilla puolueilla on ruotsin kielen aseman säilyttämiseen Suomessa?

KUVIO 22.

Puoluevalintasi, jos eduskuntavaalit järjestettäisiin nyt

Keskusta on vähiten suosittu puolue suomenruotsalaisten keskuudessa ”jos eduskuntavaalit järjestettäisiin nyt” (kuvio 22). Jopa Perussuomalaisen kannatus on hieman suurempaa.

Suomenruotsalainen poliittinen maisema on lähes entisellään aiempiin vaaleihin ja vastaaviin aiempiin kyselyihin verrattuna. Ruotsalaisen kansanpuolueen johtoasema on vankka. Sen kannatus on 76,5 prosenttia tässä mitauksessa. Sosialidemokraattien kannatus on melko vakaa noin 5 prosenttia kaikilla alueilla. Nuoret äänestäjät ovat haaste RKP:lle ja SDP:lle, sillä he tukevat varttuneempia valitsijoita enemmän Vihreitä ja Vasemmistoliittoa Helsingissä, Uudellamaalla ja Varsinais-Suomessa. Ensisijaisesti kaikenikäiset miehet Helsingissä ja Uudellamaalla kokevat Kokoomuksen omaksi vaihtoehdokseen. Kristillisdemokraateilla on melko vakaa kannatus Pohjanmaalla.

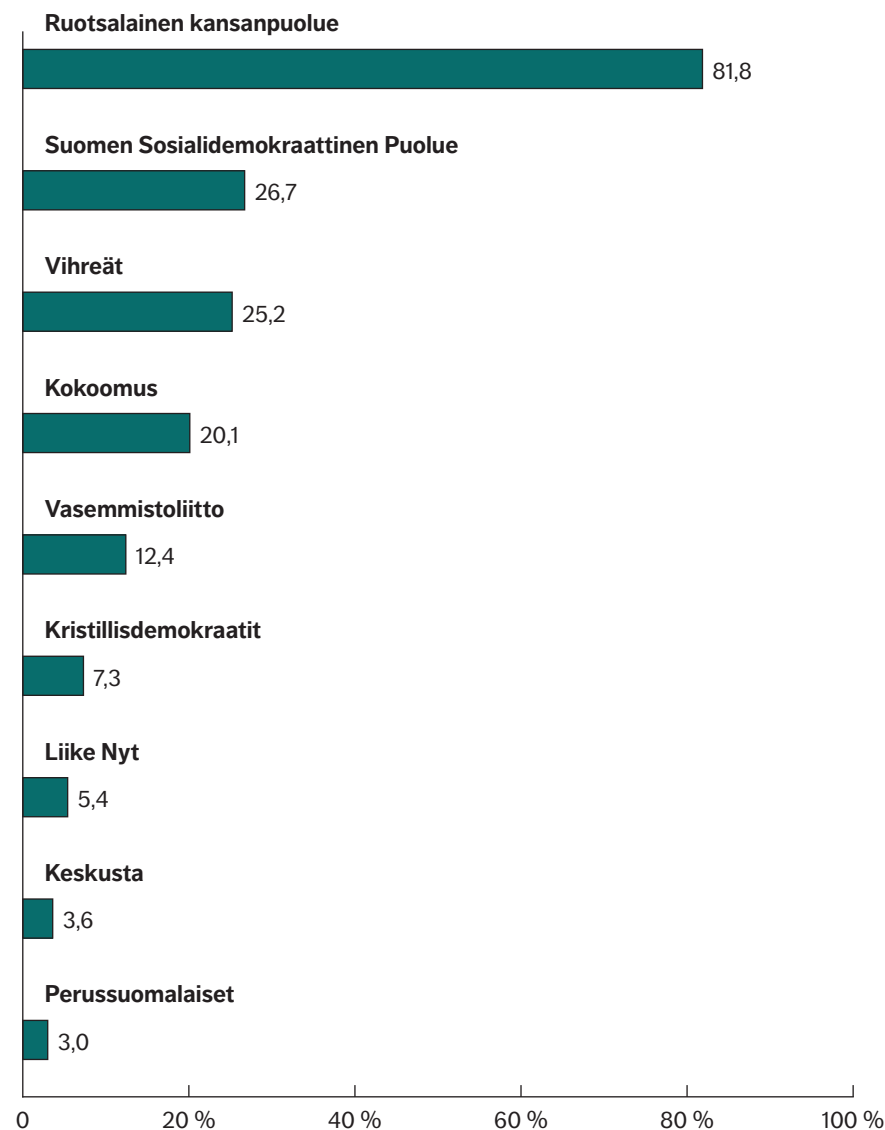
Entä, mitä puoluetta vastaaja voisi ajatella äänestävänsä vaaleissa? Tähän kysymykseen saattoi antaa useampia vaihtoehtoja (kuvio 23). Asetelma on hyvin samankaltainen kuin edellisessä kysymyksessä, jossa valittavissa oli vain yksi puolue.

Sosialidemokraatit ja Vihreät saivat eniten ääniä suomenruotsalaisilta, elleivät he äänestäisi RKP:tä. Mutta myös Kokoomus ja Vasemmistoliitto ovat vaihtoehto joillekin, samoin Kristillisdemokraatit. Vain harvat kokevat Liike Nytin, Keskustan ja Perussuomalaiset itselleen sopivaksi puoluevaihtoehdoksi.

Valinnat kohdistuvat ideologialtaan lähellä toisiaan oleviin puolueisiin. Otos on liian pieni, jotta vastauksista voitaisiin vetää pitkälle meneviä johtopäätöksiä, mutta on ilmeistä, että samat valitsijat pitävät Sosialidemokraatteja, Vasemmistoliittoa ja Vihreitä toisiaan lähellä olevina vaihtoehtoina. Toisen ryppään muodostavat Kokoomus ja Liike Nyt. Asiaan kuuluu kuitenkin, että monet valitsijat pitävät vain yhtä puoluetta itselleen mahdollisena vaihtoehtona. Tässä kyselyssä itselleen mahdollisesti kyseeseen tulevia vaihtoehtoja valinneet liikkuvat äänestäjät puolestaan ratkaisevat vaalituloksissa näkyvät muutokset.

KUVIO 23.

**Mitä puoluetta voit ajatella äänestäväsi vaaleissa?
Voit valita useampia vaihtoehtoja.**

Päätelmä

1. Kieli-ilmapiiiri on suomenruotsalaisten kokemusten mukaan paikoitellen huono, mutta he eivät ole **yhtä toivotonta ja pessimistisiä** kuin neljä vuotta sitten. Tilanne ei ole suinkaan tyydyttävä, mutta kehitys on ollut oikeasuuntaista. Kielellisistä syistä työpaikoilla tapahtuva syrjintä ja häirintä eivät ole yhtä yleisiä nyt vastaajien keskuudessa kuin vuonna 2019.

Harvemmat kohtaavat tänään vastustusta. Sen sijaan heistä tuntuu, että ne, joiden pitäisi voida antaa julkisia palveluja ruotsiksi, eivät välitä asiasta. **Vastustus näyttää korvautuneen lisääntyneellä välinpitämättömyydellä ja ylimielisyydellä.**

2. Silloinen Sipilän hallitus sai vuonna 2019 pohjanoteerauksen ja koettiin ruotsin kielen rakenteiden purkajaksi. Ruotsinkielisten edustus oli hallituksessa heikko, koska myös RKP oli oppositiossa. Sosiaali- ja terveydenhuoltouudistus ja Vaasan keskussairaalan status saivat tuolloin tärkeän symboliarvon. **Marinin hallitus saa huomattavasti paremman arvosanan tavastaan hoitaa ruotsin kieleen liittyviä asioita.** Yksi selitys siihen löytyy siitä, että Marinin hallitusta edustavat RKP sekä useat ruotsin- ja kaksikieliset poliitikot. Tosin pääministerin itsensäkin toivottaisiin joskus viestivän ruotsiksi ja etenkin yhteispuhjoismaisissa yhteyksissä.
3. Ruotsinkielisissä julkisissa palveluissa on edelleen puutteita etenkin hoito- ja hoivapalveluissa. On varsin yleistä, ettei **palvelua saa ruotsiksi johdonmukaisesti koko viestintäketjussa.** Tiedottaminen covid-rokotuksista, niiden antamisesta ja seurannasta on ajankohtainen esimerkki tästä.
4. Palvelut eivät toimi ruotsiksi aina edes silloin, kun valitsee palvelunumeron kielivaihtoehdoksi ruotsin. **Todistukset ja vastaukset saattavat tulla suomeksi, vaikka palvelukieleksi on valittu ruotsi.** Myös puhtaasti **ruotsinkielisillä verkkosivuilla on puutteita.**

5. **Englannista on monessa yhteydessä tullut ”ensimmäinen toinen kotimainen”.** On melko yleistä, että ruotsia puhuessa saa vastauksen usein puutteellisella (!) englannilla. Tämä koskee etenkin yksityistä sektoria.
6. Sektorit, joilla useimmiten pyydetään tai **valitaan ruotsinkieliset palvelut, ovat terveydenhuolto, verohallinto, pankit, Kansaneläkelaitos sekä auto-maatteja ja itsepalvelukassoja käytettäessä.**
7. **Uusien hyvinvointialueiden ruotsinkielisissä palveluissa ei oleteta juurikaan tapahtuvan muutoksia.** Koska henkilökunta on sama kuin peruskunnissa, ajatus on, ettei ruotsinkielisiin palveluihin tule mitään tai vain vähäisiä muutoksia. Koska ruotsinkielisen sekä henkilökunnan että asiakkaiden osuuden odotetaan vähenevän, yleisen kehitysuunnan oletetaan olevan kielteinen. Vahvemmin kaksikielisiin hyvinvointialueisiin liitettyjen kuntien asukkaat, kuten espoolaiset ja kruunupyyläiset sitä vastoin odottavat ruotsinkielisten palvelujen paranevan. Suomenkielisissä ympäristökunnissa asuvilla ruotsinkielisillä on samankaltaisia ajatuksia.
8. Miten liukuportaat voitaisiin saada liikkeelle – oikeaan suuntaan? Suomenruotsalaiset ovat melko yksimielisiä siitä, että **ruotsi ja suomi olisi palautettava pakolliseksi ylioppilastutkimuksen osaksi**, ruotsin- ja suomenkielisten koululaisten pitäisi opiskella toista kansalliskieltä saman verran, kaksikielisen henkilöstön tulisi saada kielillisää ja kaksikielisten ratkaisujen on saatava maksaa.
9. Ruotsin kielen puhumiseen yhdistyy **iloa, ylpeyttä, kiitollisuutta, rauhaa, mielihyvää ja rakkautta.** Vain harvat kokevat kieleen liittyvän turvattomuutta, toivottomuutta ja ärtymystä tai muita kielteisiä tunteita. Nuoremilla vastaajilla oman kielen puhumiseen kuitenkin liittyy useammin kielteisiä tunteita, kuten turvattomuuden tunnetta.
10. **Suomenruotsalainen poliittinen maisema on vakaa.** Ruotsalaisella kansanpuolueella on vakaa 75 prosentin kannatus ja myös Sosialidemokraateilla, Kokoomuksella, Vihreillä ja Kristillisdemokraateilla on omat kannattajansa. Epäluottamus Perussuomalaisia kohtaan ruotsin kielen vaalijoina on lähes kompaktia. RKP:llä ja SDP:llä on jonkin verran iäkkäämpi valitsijakunta, kun puolestaan Vihreillä ja Vasemmistoliitolla on hieman nuorempi valitsijakunta suomenruotsalaisten keskuudessa.

Kommentti

– Suomen kieli-ilmapiiri vuonna 2023

Agendan raportti kieli-ilmapii-riistä vuonna 2023 täyden- tää hyvin muita kielellisten oikeuksien toteutumisesta ja kieli-ilmapiiriin liittyvistä ko- kemuksista tehtäviä selvityk- siä. Selvityksen vahvuus on sen erittäin suorapuheisessa ja selkeässä tavassa viestittää, minkälaiseksi suuri osa Suo- men ruotsinkielisistä kokee ti- lanteen.

Oikeusministeriö on vuo- desta 2004 eli siitä alkaen, kun uusi kielilaki astui voimaan, teettänyt kielibarometrin joka neljäs vuosi. Kielibarometri on hallituksen eduskunnalle neljän vuoden välein kielilain- säädännön soveltamisesta antaman kertomuksen perusta. Kielibarometrissä esitetään myös kysymyksiä siitä, minkälaiseksi ruotsinkieliset kokevat kieli- ilmapiirin. Vuoden 2016 kielibarometrissä todetaan seuraavaa: Ruotsinkieliset kokevat kieli-ilmapiirin kielteisemmäksi kuin suomenkieliset. Tätä näkemystä tukee usea barometrissä ilmenevä seikka: ruotsinkieliset kokevat suhtautumi- sen eri kieltä puhuviin muuttuneen kielteisemmäksi ja suomen- ja ruotsinkie- listen välisten suhteiden huonontuneen kuntatasolla. Lisäksi lähes joka toinen on kokenut joutuneensa kielensä vuoksi häirinnän ja/tai syrjinnän kohteeksi arjessaan¹. Perustuslakivaliokunta on reagoinut tähän lausunnoissaan hallituk-

Kuva: Viking Witting

¹Kielibarometri 2004-2016, tutkimusraportti; Marina Lindell; Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 52/2016

sen kertomuksista kielilainsäädännön soveltamisesta (PeVL 1/2014 ja PeVL 2/2018) toteamalla, että olisi hyvä, jos hallituksen johto nostaisi esiin kieli-il- mapiiriasian ja korostaisi eri kieliryhmiin kohdistuvan suvaitsevaisuuden tär- keyttä.

Oikeusministeriö toteutti yhtenä kieli-ilmapiirin parantamistoimenpiteenä syksyllä kampanjan ”Oma kieli – Eget språk”, jonka keulakuvana toimi **Tim Sparv**, Suomen jalkapallomaajoukkueen Huuhkajat silloinen kapteeni. Ylellä sekä sosiaalisessa mediassa näytetty kampanja sai laajan levikin ja oli kaikilta osin hyvä. Vaikka kampanja tavoitti monet, se ei ilmeisestikään herättänyt vah- voja tunteita, kuten jotkut muut kampanjat ovat tehneet johtaen moniin yh- teydenottoihin ministeriöön. Kampanjan rauhallinen vastaanotto saattoi tosin johtua siitä, että korona vei huomiota muilta aiheilta tai siitä, että suuri yleisö kokee Tim Sparvin sympaattiseksi. Selitys saattaa löytyä myös siitä, ettei suo- men- ja ruotsinkielisten välisillä suhteilla loppujen lopuksi ole erityisen suurta merkitystä valtaosalle Suomen väestöstä.

Vuoden 2020 kielibarometrissä on seuraava huomio: Jos nyt vertaamme tu- loksia vuoteen 2016 voimme todeta, ettei kieli-ilmapiiri ole huonontunut vii- meisen neljän vuoden aikana. Se ei myöskään ole parantunut, mutta nykyistä haasteellista yhteiskunnallista ilmapiiriä ajatellen tilannetta voidaan pitää hy- vänä². Voidaan todeta, että oikeusministeriön kampanja kieli-ilmapiirin paran- tamiseksi tuskin vaikutti kielibarometrin tulokseen. Sitä vastoin on todettava, että vuoden 2020 kielibarometri korreloi Agendan samasta aiheesta vuonna 2023 teettämän selvityksen kanssa. Tämän raportin analyysit ovat erittäin mie- lenkiintoisia, koska niissä keskitytään nimenomaisesti kieli-ilmapiiriin.

Poliittisen johdon vaikutus kieli-ilmapiiriin

Raportissa todetaan, että tulokset näennäisesti ovat eduksi Marinin hallituk- selle. Ennen kaikkea ne ovat kuitenkin kielteisiä Sipilän hallitukselle. Syyksi mainitaan Vaasan keskussairaalan päivystys sekä käräjäoikeusuudistus³.

Marinin hallituksen hallitusohjelmassa oli enemmän kirjauksia kielellisistä oikeuksista kuin yhdessäkään sitä aiemmassa hallitusohjelmassa. Se helpottaa merkittävästi kielellisten oikeuksien edistämiseksi tehtävää ministeriötason työtä ja lain valmistelua. Useimmilla ministeriöiden virkamiehillä on erittäin

²Kielibarometri 2020, s 24; Marina Lindell; Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 22021:3

³Tämä raportti, s. 17

korkea ammattietiikka ja he kunnioittavat perusoikeuksia. Aikapaineet ja asioiden laaja-alaisuus edellyttävät kuitenkin poliittisella agendalla olevien asioiden priorisointia. Jos agendalla on kirjaus kielellisistä oikeuksista, ne ovat mukana ja asiat edistyvät. Toisinaan vain vähän, mutta joka tapauksessa eteenpäin.

Kuten raportissa todetaan, on kuitenkin eri asia, jos, ja milloin, mahdolliset parannukset näkyvät kansalaisten arjessa.

Korkeimman poliittisen johdon viesteillä ulospäin on kuitenkin merkitystä. Ne vaikuttavat kieli-ilmapiiriin. Ja kieli-ilmapiiri vaikuttaa siihen, miten me käsittelemme sekä suomen- että ruotsinkielisellä taholla kielellisten oikeuksien toteutumisessa olevia puutteita. Sillä puutteita on myös jatkossa.

Ruotsinkieliset palvelut

Tiedämme, että ruotsinkielisten kielellisten oikeuksien toteutumisessa on alueellista vaihtelua. Ruotsinkielisten palvelujen tarjonta on toisinaan myös mieltävaltaista. Yhtenä ratkaisuna tähän mainitaan usein ruotsinkieliset palvelupolut sekä ruotsinkielisten palvelujen keskittäminen ja koordinointi. Viranomaiset, joiden toimialue kattaa koko maan, esimerkiksi verohallinto ja Kansaneläkelaitos, ovat saaneet pääsääntöisesti hyvän arvosanan tavastaan järjestää ruotsinkieliset palvelut. Siksi on erittäin huolestuttavaa lukea kommentteja, joiden mukaan järjestetyt ruotsinkieliset palvelupolut, palvelunumerot ja vastaavat palvelut toimivat huonosti⁴. Tämä on osoitus siitä, että paljon työtä on mennyt hukkaan. Joku on panostanut paljon ruotsinkielisen palvelun parantamiseen ja sitten puutteet kielitaidossa tai muissa järjestelyissä eivät ainoastaan vaikeuta yksittäisen asiakkaan elämää, vaan heikentävät luottamusta ruotsinkielisiä ratkaisuja kohtaan. Näin ei saisi käydä.

Raportissa käsitellään myös Englannin kielen vaikutusta⁵. Se, että ruotsinkielisiä palveluita englanniksi heidän avatessaan keskustelun ruotsiksi, on valitettavasti tuttu ilmiö. Tämä herättää tunteita, vaikka toinen ainoastaan on halunnut olla avulias englantia käyttäessään. Englannin kieli syrjäyttää myös suomen kielen yhä enenevässä määrin. Englannin kieli ei ole syytä kehitykseen, vaan me itse, koska sallimme, että näin käy. Englannin kieli on hyvä ja tarpeellinen viestintäväline, mutta tilanne saattaa käydä ongelmalliseksi sen syrjäyttäessä julkisissa tiloissa, katukuvassa ja työpaikoilla sekä suomen että

⁴s. 31–33

⁵s. 30

ruotsin kielen. Oikeusministeriö on siksi käynnistänyt Itä-Suomen yliopistossa tehtävän tutkimuksen englannin kielen vaikutuksesta kansalliskielimme. Tutkimusraportti valmistuu syksyllä 2023⁶.

Ruotsinkieliset palvelut uusilla hyvinvointialueilla

Kielelliset oikeudet koetaan erityisen tärkeiksi hoito- ja hoivapalveluissa. Tämä koskee sekä suomen- että ruotsinkielisiä. Sosiaali- ja terveydenhuoltouudistus on kriittinen sekä ruotsinkielisen väestön ruotsinkielisten palvelujen saantiin että palveluista tehtäviin päätöksiin vaikuttamisen kannalta.

Raporttia varten on tiedusteltu, miten ruotsinkieliset palvelut toteutetaan hyvinvointialueellasi jatkossa⁷. Raportin mukaan palvelujen uskotaan pikemminkin huononevan kuin paranevan⁸. Kokemukset hallintouudistuksista ovat yleensä käytännössä heikentäneet kielellisiä oikeuksia ja siksi on luonnollista, että vähemmistöt haluavat pitää kiinni vanhoista järjestelmistä myös, vaikka ne eivät ole toimineet hyvin. Kyselyjen mukaan omassa kunnassa vähemmistössä olevat ruotsinkieliset ovat eniten tyytymättömiä ruotsinkielisiin palveluihin mielenterveys-, päivystys- sekä sairaalapalveluissa⁹. Tämä tarkoittaa palveluja, joissa ihminen on haavoittuvimmillaan ja eniten omalla kielellä annettavien palvelujen tarpeessa. Kyselyt on tehty ennen uudistuksen voimaantuloa.

Sosiaali- ja terveydenhuoltouudistus tai hyvinvointialueuudistus sisältää monia ruotsinkielisten hoito- ja hoivapalvelujen toimivuuden mahdollistavia lakitasoisia parannuksia. Esimerkkinä voidaan mainita kansalliskielilautakunnat, joiden tehtävät ovat laaja-alaisia ja joiden puitteissa hyvinvointialueilla on syntynyt rohkaisevaa ruotsinkielistä järjestäytymistä. Lisäksi kaksikieliset hyvinvointialueet ovat velvollisia sopimaan ruotsinkielisten hoito- ja hoivapalvelujen järjestämisestä osa-alueilla, joilla on ollut suuria haasteita. Tällaisia osa-alueita ovat esimerkiksi nuorisopsykiatria, päihdehuolto ja tietyt vanhuspalvelut. Uudistus toi matkassaan jämeriä apuvälineitä. Ne on nyt vain otettava käyttöön.

⁶<https://uefconnect.uef.fi/tutkimusryhma/englanti-suomen-kansalliskielten-rinnalla/>

⁷Kuvio 11., s. 40

⁸s. 40

⁹Kielibarometri 2020, s. 64; Marina Lindell; Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 22021:3

Kielisuunnittelu

Kyselyyn vastanneet ovat esittäneet ratkaisuksi ongelmaan muun muassa ruotsin ja suomen kielen palauttamisen pakolliseksi ylioppilaskirjoitusten kieleksi sekä merkittävästi nykyistä suuremmat panostukset ruotsinkielisten palvelujen saamiseksi toimiviksi (kustannuksista riippumatta)¹⁰.

Henkilökunnan kielitaidolla on ratkaiseva merkitys kielellisten oikeuksien toteutumisessa. Tämä koskee sekä korkeakoulutettua että muuta henkilökuntaa. Ainoastaan sillä ei kuitenkaan ole merkitystä, mitä aineita ylioppilaskirjoituksissa kirjoitetaan, vaan sillä, miten onnistumme motivoimaan oppilaita oppimaan toisen kotimaisen kielen. Hallitusohjelman säädös toisen kotimaisen kielen oppimisen edistämiseksi laadittavasta ohjelmasta on siksi erittäin tärkeä. Ohjelman laatiminen kuuluu opetus- ja kulttuuriministeriön toimialaan. Yksi ruotsin kielen oppimisen paradokseista on kuitenkin, että ruotsin kielen oppiminen koetaan haasteelliseksi, vaikka monet tiedostavat, että ruotsin kielen taidosta on hyötyä ja tämä vaikuttaa ratkaisevasti motivaatioon. Samat ongelmat koskevat itse asiassa myös muita maailmankieliä kuin englantia sillä erotuksella, että Suomessa melko helposti saisi luonnollisen kosketuksen toisen kansalliskielen kanssa.

Lisäksi sillä on suuri merkitys, oppivatko maahanmuuttajat ruotsia. Uudistettuun kansalliskielistrategiaan on siksi sisällytetty oma luku pääsystä kieliyhteisöön¹¹. Siinä esitetään viittä toimenpidettä kotoutumista edistävien palvelujen kehittämiseksi ja joustavan kotouttamispolun turvaamiseksi kummallakin kansalliskielellä.

Kielellisten oikeuksien edistämiseksi ja erityisesti ruotsinkielisten palvelujen turvaamiseksi on tehty paljon ja moniin toimenpiteisiin on ryhdytty. Etenkin asenne kieliin ja kielellisiin oikeuksiin on ratkaiseva tekijä sen kannalta, miten toimenpiteet toteutetaan ja miten ne näkyvät ruotsinkielisen väestön arjessa. Nyt tehty tutkimus kieli-ilmapiiiristä on tärkeä juuri asenteita kuvaava mittari. Liukuportaat eivät ole pysähtyneet.

Corinna Tammenmaa

Kieliasianneuvos ja yksikön päällikkö, Oikeusministeriö

---

¹⁰s. 75

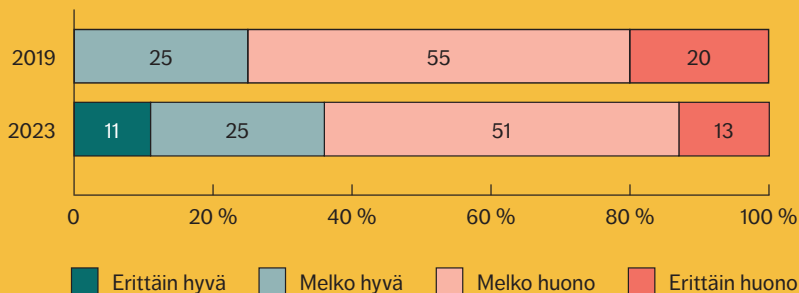
¹¹Kansalliskielistrategia, s. 73–75; Valtioneuvoston periaatepäätös; Valtioneuvoston julkaisut 2021:87

Corinna Tammenmaa on kieliasianneuvos ja oikeusministeriön itsehallinto- ja yhdenvertaisuusyksikön päällikkö. Tammenmaa on työskennellyt noin 10 vuotta kielilainsäädännön ja kielellisten oikeuksien edistämiseen liittyvien asioiden parissa. Kieliasioiden lisäksi Tammenmaa hoitaa saamelaisten oikeuksiin, Ahvenmaahan sekä syrjintään ja yhdenvertaiseen kohteluun liittyviä asioita.

Ajatushautomo Agenda on jälleen kysynyt tuhannelta suomenruotsalaiselta, minkälaiseksi he kokevat ruotsin kielen aseman Suomessa. Tulos on selvä: Tilanne on nyt parempi kuin vuonna 2019, mutta tehtävää on edelleen paljon.

Minkälainen ruotsin kielen asema on mielestäsi tällä hetkellä?

Sosiologi Kjell Herbertsin analysoimasta kyselystä ilmenee myös satojen kertomusten välityksellä, miten suomenruotsalaiset tänään kokevat, että muun muassa hoitoketjut toimivat (tai eivät toimi) ja miten paljon pidempään kaikki kestää, jos valitsee ruotsinkielisen palvelun. Samanaikaisesti vastauksista ilmenee myös, että julkisille palveluille nyt rohjetaan asettaa lisävaatimuksia.

”Kun olin kesällä synnyttämässä Naistenklinikalla, kättilö vain naureskeli ja sanoi, että ”mä en sitt edes yritä puhua ruotsia”. Hän puhui itse niin leveää suomen murretta, että en siinä tilanteessa aina ymmärtänyt häntä.” (Nainen, Uusimaa)”

”Joutuu jonottamaan tuntitolkulla puhelimessa, jotta saa palvelua ruotsiksi ja lopputulos on kuitenkin, että on turvaututtava englannin kieleen.” (Nainen, Pohjanmaa)

”Puhun tietoisesti ruotsia tietyissä tilanteissa, vaikka tiedän, etten voi saada palvelua ruotsiksi.” (Mies, Varsinais-Suomi)